ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20 ДИНАРА 1952

Година XXII — Број 438
Субота, 21 мај 1960 год.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

У ОВОМ БРОЈУ:

T. 43/60

ОБЛАК-МЕТЛА

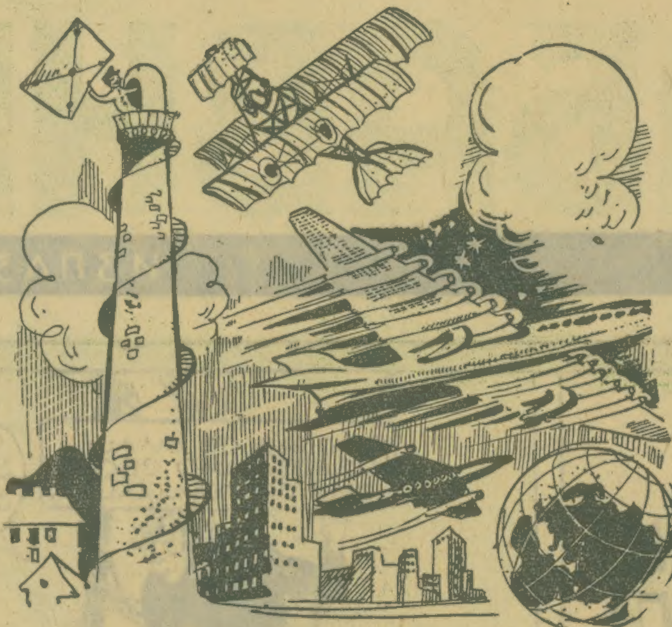
Тешко је замислити облак као метлу, али у стварности је ипак тако. Облак изванредно добро упија у себе радиоактивне честице из слојева атмосфере блиских површини Земље. Највећа радиоактивност, утврдили су научници, концентрише се у средишту облака.

Научни сарадници института за геологију и географију Литванске академије наука конструисали су за проучавање ових појава нарочити апарат, који ради на принципу фотокамере и који се укључује истог тренутка кад се авион на коме је, дигне у ваздух.

Испитивања радиоактивности атмосфере имају поред теориског и велик практични значај. Научници на тај начин не само што упознају колебања радиоактивности средине која нас окружава, већ изналазе и могућности за чишћење ваздуха од радиоактивних честица.

МЕСЕЦИМА БЕЗ СПУШТАЊА

Светлост рефлектора пробија таму и обасјава неку чудну, високу кулу. Уз сам њен врх, пркосећи опасности, лети авион-двокрилац, један од оних какви су се градили у време рођења авијације. Само неколико метара деле авион од врха куле... Готово пре пола века, 1911 године, овај цртеж објављен је на страницама руског научно-популарног часописа „Око света“.

„На овој фантастичној слици — објашњава редакција часописа својим читаоцима — догађа се оно што ћемо бесумње гледати у блиској будућности кад се летење и управљање авионом буду обављали с великом тачношћу и кад аероплани буду у могућности да у лету примају пошту с поштанских станица које ће бити сличне сталцима бежичног телеграфа, са специјалним уређајима за предавање и преузимање пошиљки“.

И сликар који је нацртао описани цртеж и редакција часописа искрено су веровали да ће се њихова прогноза остварити. Данас, међутим, после педесет година, њихова заблуда је очевидна: успеси који су у последње време постигнути хеликоптерима дозвољавају да се много једноставније и безопасније решавају проблеми одржавања ваздушних поштанских веза. Али, занимљиво је нешто друго: остварило се тврђење аутора да ће се „летење обављати с великом тачношћу“. У наше време, например, оправка кварова на авионима за време лета и њихово снабдевање горивом из „летећих цистерни“ није никакво чудо, а сутра већ...

Као и пре пола века, људи настављају да маштају, покушавају да завире у будућност. Познати енглески пробни пилот написао је недавно занимљиву књигу „Пробни лет“ која је већ преведена на многе језике. У њој он каже:

„Веома је занимљива идеја о грађењу неколико веома великих и тешких ваздушних бродова који би могли, кад се једном дигну у ваздух, непрекидно да лете по неколико месеци. Сваки такав ваздушни брод, који би носио 500 до 1000 путника, летео би око земљине кугле по тачно утврђеној путањи и возном реду повезујући највеће градове света.

Кад се џиновска ваздушна лађа приближи граду који лежи на њеној „траси“ у сусрет јој долеће специјално конструисани авион „прихватач“ који јој се потпуно приближи, готово уз њу приљуби. Тада путници који треба да се искрцају у том граду прелазе на „прихватач“, а нови се с њега укрцавају у ваздушну лађу. Том приликом, ако је то неопходно, може се извршити и смена посаде и авион снабдети горивом. За управљање „прихватачем“ неопходно је потребна специјално обучена посада. Јер, тај авион мораће да узлеће са одређеног аеродрома по сваком времену, због чега треба да има добре узлетно-атерирајуће уређаје, а његова посада да до савршенства познаје правила летења по лошем времену“.

Пауел убедљиво брани своју идеју. Џиновске ваздушне лађе, за које он „ратује“, летеле би на висини од 15.000 до 18.000 метара брзином од 800—1.600 километара на час у условима разређеног ваздуха што знатно снижава аеродинамички отпор. Тиме се олакшава и рад мотора и продужује њихов век трајања јер неће морати да раде под такозваним „форсираним режимом“, неизбежним при узлетању и узимању висине. Пауелови авиони будућности имали би десет до дванаест мотора тако да док половина од њих ради, у другој половини могли би се вршити контролни прегледи и потребне оправке.

Будућност ће показати да ли ће се Пауелова замисао остварити у потпуности.

РИБА-КОКЕТА

Покушајте да спустите огледало у акваријум по коме плива само једна риба — смарида (спада у ред кошљориба) и видећете занимљиву појаву: приближивши се огледалу, она почиње да се „кокетно“ врти пред њим. Како наука објашњава овакво понашање? Навикнута на заједнички живот у јату, риба се у акваријуму, кад је усамљена, осећа узнемирена. Рибе се у морима обично не крећу саме, већ у јатима што им олакшава заштиту од непријатеља. У тренутку напада оне се разбегну на разне стране да би се одмах скупиле иза нападача.

У животу риба важну улогу игра чуло вида: оне обично виде остале рибе из свог јата и подражавају њихово понашање. Због тога сопствени лик у огледалу замењује

усамљеној риби у акваријуму „друга из јата“ и изазива код ње жељу за приближавањем и зближењем. Научници ову појаву називају „ефектом групе“.

Трагови »Битке на леду«

Совјетски археолози открили су недавно на дну реке која из Пејпуског Језера отиче у Фински Залив трагове велике битке у којој је Александар Невски, априла 1242 године, потукао крсташке витезове тевтонског реда. Тај догађај познат је у историји као „битка на леду“ јер се највећим делом одиграла на залеђеном језеру Пејпус. На речном дну, археолози су у блату и песку нашли остатке оклопа, поломљено оружје и друге делове ратничке опреме из 13 столећа.

Редак случај

На хиподрому Солвала код Штокхолма у касачкој трци истовремено су кроз циљ прошла два коња, због чега је резултат клађења испао неповољан за неке учеснике. Да је коњ број 3 „Жан Фиберс“ победио сам, онда би на кладионици четворици прогнозера припало по 300.000 шведских круна. Али, пошто је с њим поделио славу коњ број 4 „Дворска будала“ то је и удео подељен на 26 добитника.

Ripley's Веровали или не!

ЕНГЛЕСКИ ЈЕДРЕЊАК „ХЕСПЕРУС“
НАСТРАДАО ЈЕ, 1936, У БУРИ У БЛИЗИНИ АМЕРИЧКЕ ОБАЛЕ ТАКО ДА ЈЕ ПОСАДА МОРАЛА ДА ГА НАПУСТИ.
У ТРЕНУТКУ КАД СЕ НАПУШТЕНИ БРОД ПРЕВРНУО НА БОК И ПОЧЕО ДА ТОНЕ БРОДСКА СИРЕНА ЈЕ ЗАТРУБИЛА САМА ОД СЕБЕ, ДУГО И ОТЕГНУТО

ПОЗОРИШТЕ САВОЈ (У ЛОНДОНУ) БИЛА ЈЕ ПРВА ЈАВНА ЗГРАДА У СВЕТУ ОСВЕТЉЕНА ЕЛЕКТРИЧНИМ ОСВЕТЉЕЊЕМ. 10. X. 1881 У ЊОЈ ЈЕ ИСТОВРЕМЕНО БЛЕСНУЛО 1200 СИЈАЛИЦА

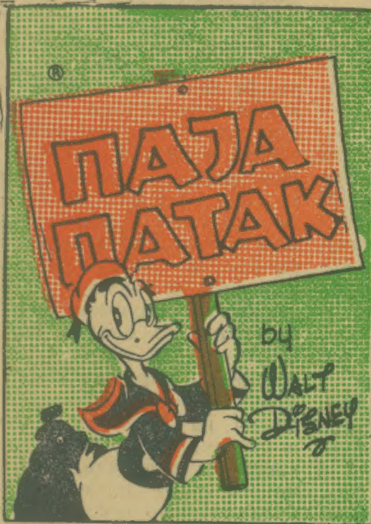

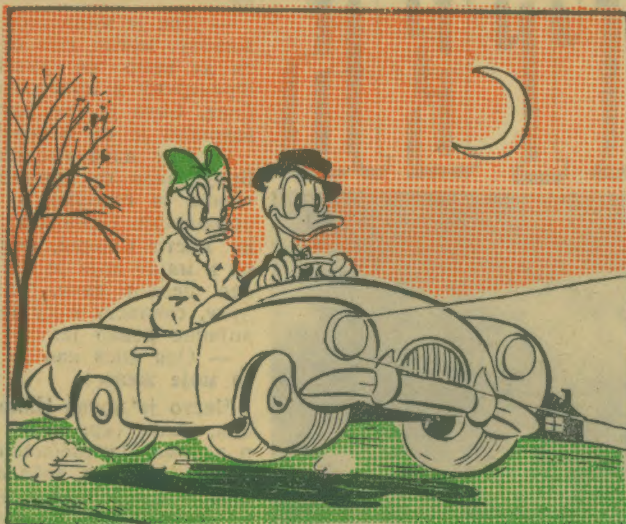
ДИВОКОЗА МОЖЕ ДА СТОЈИ НА ВРХУ СТЕНЕ ЧИЈА ЈЕ ПОВРШИНА КАО ПОЛА ДЛАНА

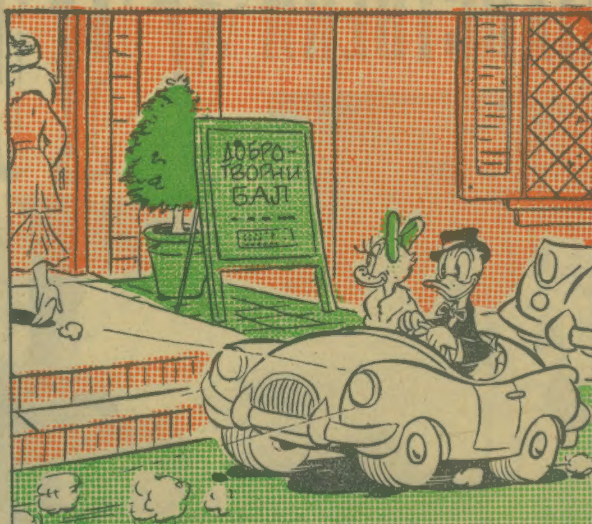
ЖЕНА КОЈА ЈЕ ЗА ЖИВОТА 37 ГОДИНА БИЛА МРТВА
АНУ НЕВИЛ КНЕГИЊУ ОД ВОРВИКА ПРОГЛАСИО ЈЕ ПАРЛАМЕНТ 1450 МРТВОМ ДА БИ КРАЉ ЕДВАРД IV МОГАО ДА КОНФИСКУЈЕ ЊЕНО ИМАЊЕ
1487 ПАРЛАМЕНТ ЈЕ ОПОЗВАО СВОЈУ ОДЛУКУ И АНА НЕВИЛ ЗВАНИЧНО ЈЕ ПРИЗНАТА ЗА ЖИВУ УМРЛА ЈЕ ПОСЛЕ 3 ГОДИНЕ

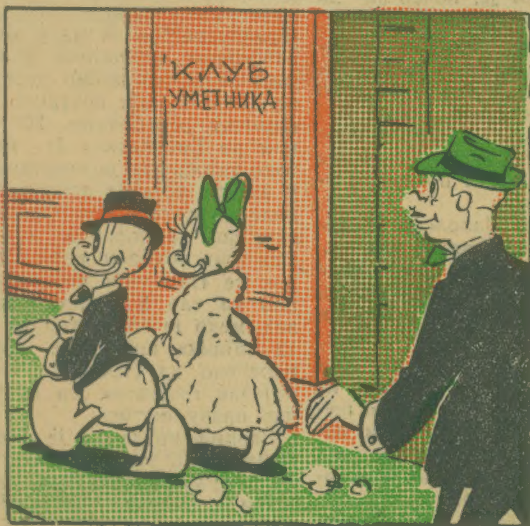

ДРВЕНЕ МАЧЕВЕ СА ЗУБИМА АЈКУЛЕ УСАЂЕНИМ ПО ИВИЦИ УПОТРЕБЉАВАЈУ КАО ОРУЖЈЕ ДОМОРОЦИ ЏИЛБЕРТОВИХ ОСТРВА

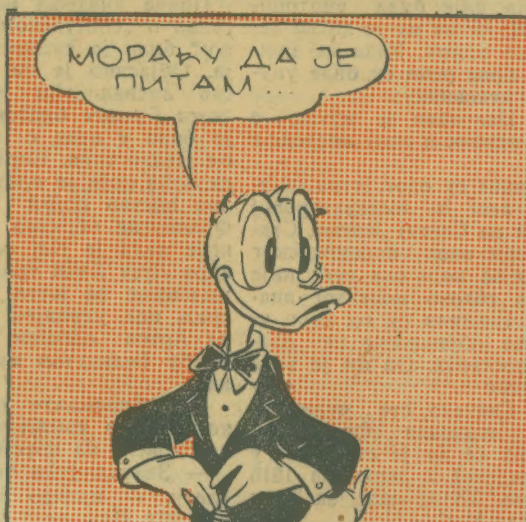

МАШТА И НАУКА

Енглески књижевник Херберт Велс у једном од својих романа описује неке чудесне плетене лествице, начињене из нити танких паучина али толико јаких да издрже тежину неколико људи. Познати енглески маштар није могао да каже читаоцима од каквог су материјала чудесне лествице начињене, јер таквих материјала у оно време није ни било.

Данас су научницима познати многи веома издржљи-

ви метали. У блиској будућности научници ће успети да њихову јачину повећају не за десет и двадесет, већ за хиљаду пута. Додуше, досад су произведени само лабораториски обрасци супер — издржљивих метала будућности. Али, већ данас наизглед крхки штапићи чистог гвожђа издржавају растезање од 1.400 кг на квадратни милиметар. Метал такве, готово фантастичне издржљивости, добија се засад веома сложеним методом. Али, кад буде усавршена индустриска технологија његовог добијања, потрошња метала за разне конструкције смањиће се за стотине пута, а издржљиви, готово без тежине, авиони постаће „деца“ не писаца-маштара, већ научника.

Општи календар

У Ираку и Авганистану 7 јула дочекали су 1379 годину, а у Етиопији је 12 септембра наступила 1952 година. У Јапану је сада 2619 година ере царске династије, а у Индонезији је 1891 година и тако даље.

Због тога се у Уједињеним нацијама говори о потреби увођења једног општег календара за све земље и народе на свету чији је нацрт већ одавно готов. Техничке тешкоће су преброђене; треба још само да се народи одрекну својих календара на које су навикли и за које су везани традицијом.

ПРВА КАРТА КАСПИСКОГ МОРА

У годинама 1716—1717, руски император Петар I посетио је Француску где је једногласно био изабран за члана академије наука.

Ово почасно звање Петар I је добио за карту Касписког Мора која је била израђена по његовом налогу. У то време размере и обалска линија Касписког Мора нису биле познате. Нарочита експедиција коју је он опремио извршила је прва снимања овог базена.

У Паризу је Петар I показао примерак рукописне карте Касписког Мора познатом француском картографу Гијому Делилу који ју је високо оценио. Рукописне карте руски император је поклонио париској академији наука.

ГУСКЕ — ДИМНИЧАРИ

Гуске-димничари „изум“ су старих Ираца. Високе и уске димњаке, пуне чађи и црне смоле било је тешко чистити средствима којима су стари Ирци располагали. Невоља их је натерала на размишљање. У димњак би бацили гуску која је, уплашена, махала крилима да би се спасла из неугодног положаја. Кад би, најзад, црна и напола мртва од страха, пала на огњиште, димњак би био очишћен.

У ранија времена људи су често тражили и налазили „савезнике“ у животињском свету. Тако нам историја прича да је енглески краљ Хенрик I једном морао да се испред надмоћнијих Француза повуче у једну тврђаву. Али, изгледа на спасење ипак није било јер су Французи били истрајнији у опсади и жестоки у нападима. У последњем тренутку неки од Хенрикових војника сетио се — пчела. У тврђави је, срећом по Енглезе, било неколико кошница које су војници бацили на Французе. Раздражене пчеле направиле су међу непријатељима страховиту пометњу тако да су морали да се повуку. Остало је забележено да је и Ричард Лавово Срце наредио да се у тврђаву Акра, у Палестини, коју је он с крсташима опседао, помоћу нарочитих направа убаце кошнице с пчелама. Успех је био потпун.

Домороци неких области Северне Африке зашивају ране помоћу нарочите врсте инсеката, који имају веома јаке „чељусти“. Те инсекте стављају на рану и они загризу у њу, тако да приљубе њене ивице. Угриз је толико јак, да вилице остану стиснуте и кад се инсекту отсече труп. Тек када рана зарасте, глава

са стиснутим вилицама одваја се од коже.

Чак и страшни морски пас може да буде користан. Тачније речено, корисно се може употребити његова кожа на чијој се површини налазе оштре љуспе поређане све у једном правцу. У последње време од коже морског пса праве се новчаници за које тврде да су заштићени од лопова. Наиме, такав новчаник није лако извући из џепа јер се љуспе закаче за тканину. Покушај да се новчаник силом истргне неизоставно скреће пажњу власника на крадљивца.

Познати амерички истраживач Хајет Верил је на својим истраживачким путовањима по прашумама Гвинеје увек носио са собом читав рој великих свитаца. Кад је у свом шатору хтео и ноћу да ради он је неколико свитаца убацивао у стаклену боцу и тако добијао „лампу“ уз чију је светлост могао чак и да чита.

Девојке из Костарике украшавају своје косе свицима који су већи и више светле од наших. Домороци Антила користе свице још боље. Танком нити они вежу свица за ноге и тако начине праву огрлицу која им ноћу осветљава пут.

Телефон потискује телеграф

Према статистичким подацима, у Француској је 1959 године отпослато двапут мање телеграма него у 1957. За исто време попео се број градских и међуградских телефонских разговора за 400%. Сматра се да су телефонски разговори заменили телеграме.

ТАЈАНСТВЕНИ УЧИТЕЉ ИЗ БРАУНСФИЛА

ЈЕДАН АМЕРИЧКИ ГРАДИЋ У ПОЧЕТКУ XIX ВЕКА

Сви грађани Браунсвила, града у Јужној Каролини, поштовали су га. Висок, војничког држања, обучен у плави реденгот, он је сваког јутра свечано улазио у учионицу. Ђаци су волели његово мисаоно чело, енергичан лик, продоран и оштар поглед, светло-риђу проређену косу.

Одакле је био тај човек? Када је 1819 године понудио своје услуге у Браунсвилу где је био потребан учитељ, рекао је да се зове Питер Стјуарт Неј и додао:

— Посветио сам три године дубљем проучавању грчког, латинског и математике.

Осим латинског и грчког говорио је јеврејски, немачки, француски, шкотски и помало италијански и руски. Показао се као одличан педагог, али је од ђака захтевао апсолутну послушност. Увео је војничку дисциплину. Употребљавао штап. А изнад свега ценио чврстину карактера и поштовање дате речи. Када један ђак није хтео да ода другове који су крали лубенице он се из највеће срџбе пренуо речима:

— У праву си, надам се да ће и остали поћи за твојим примером.

Био је љубазан према свима у месту: учио је децу да јашу, помагао неукима у састављању писама, давао мештанима савете о нези коња, грађењу кућа и мостова. Много је читао, писао стихове, сликао у акварелу и свирао на флаути дивне, меланхоличне мелодије. Није имао породице и никад није говорио о прошлости. Једном приликом је само рекао:

— Моја слава је тама заборава.

Имао је диван мач. Често је присуствовао маневрима војске и давао савете официрима. Једног дана изазван од месног учитеља мачевања приказао је ненадмашну вештину и у завршном ударцу скинуо мачем учитељев шешир с главе.

— Децо, није вам потребан бољи учитељ мачевања од вашег сеоског уче, — рекао је побеђени окупљеним ђацима који су бодрили учитеља.

Никоме није било јасно зашто се човек тако изузетних способности задовољавао својим местом сеоског учитеља.

Тако су прошле две године. Становници малог места су се потпуно навикли на њега иако нису ништа знали о његовом пореклу. Па ипак, један необичан догађај у лето 1821 године омогућио им је да о томе нешто чују.

Ђаци су по обичају донели свом учитељу јутарње новине. Тек што их је почео прелиставати он је пребледео, а затим се срушио на под онесвешћен. Деца су га поливала водом и повратила па однела кући.

Сутрадан су узалуд чекала учитеља. Тек предвече један од његових суседа, пуковник Роџер развалио је врата на његовој кући. Учитељ је лежао у локви крви на својој постељи са ножем у грудима.

Рана није била смртоносна. Пружена му је хитна лекарска помоћ. Када се прибрао прве речи су биле упућене пуковнику:

— Наполеон је мртав, с њим одлази и моја последња нада.

Новине су оног јутра објавиле вест о императоровој смрти на Светој Јелени. Становници овог провинциског места за које ова вест није имала готово никаквог значаја, тражили су од свог учитеља објашњење за овакав поступак. Он им је тада признао:

— Свакако сте чули за Неја, маршала Француске. Говори се да је стрељан у Француској 7 децембра 1815 године. То је лаж. Ја сам маршал Неј!

Као омамљени слушали су становници Браунсвила његову узбудљиву исповест. Сви су добро знали да је најбољи Наполеонов војник сутрадан по абдикацији у Фонтенблоу ступио у службу Луја XVIII и да није одржао обећање дато краљу да ће „Наполеона са Елбе довести у гвозденом кавезу“, већ се покајнички бацио у наручје Наполеону истог дана када је овај закорачио на тло Француске.

После Ватерлоа Неј се налазио на списку прогоњених због велеиздаје. Ухваћен је у дворцу Кантал. После суђења у Паризу, које је узбудило целу Француску, „храбрији од најхрабријих“ осуђен је на смрт. Поручник Селвес, који је касније постао Осман-паша у турској војсци, покушао је да пробуши под у затвору и спасе Неја. Три Енглеза, који су му се исто тако дивили, ковали су заверу да га избаве. Сви ови планови су се изјаловили и 7 децембра, у 9 сати ујутру, фијакер окружен наоружаним војницима упутио се према Опсерваторији где је требало да се изврши смртна казна.

Званична верзија о маршаловом стрељању већ је добро позната. Неј је скинуо шешир, клекнуо, прелетео погледом по воду војника који су припремали оружје и грмнуо:

— Протестујем пред небом и људима, јер је претрес на коме сам осуђен био нечувена лакрдија. Говорим Европи и потомству.

Официру који је пришао да му веже очи рекао је:

— Зар не знате да се један војник не плаши смрти?

Када је стао уза зид обратио се војницима одлучним гласом:

— Чините своју дужност Ударите право ту... немојте промашити...

Зачула се команда, а од паљбе из 12 пушака „храбрији од најхрабријих“ се стропоштао у локви крви.

Прича учитеља из Браунсвила о „сопственом стрељању“ била је сасвим друкчија. Објаснио је да се спасао захваљујући масонској ложи Бившег братства која је била у вези с војводом од Велингтона. Енглески војсковођа који је после Ватерлоа постао прави господар Француске обратио се исто вече када је Неј осуђен на смрт Лују XVIII тражећи помиловање за њега. Када је краљ под утицајем војводе од Артоа одбацио његову молбу Велингтон му је рекао:

— Заборављате да сам ја командовао армијама које су вас довеле на престо!

— Захваљујући томе Енглезу, — причао је Питер Стјуарт Неј, — у воду за извршење смртне казне налазили су се бивши војници Велике армије којима је наређено да пуцају изнад моје главе. Још у затвору сам добио бочицу са течношћу боје крви. У истом тренутку када су одјекнули пуцњи срушио сам се на тло, и разбио бочицу чија је течност пошкропила земљу и моје одело.

Лажни леш који је пренет у болницу Матерните замењен је неким правим, а исте вечери три коњаника са лажним исправама кренула су за Бордо. У тој игри пред властима два Француза Лефебр-Денует и Луђиани изабрали су маршала Неја за свог слугу. Пошто су провели у Бордоу кријући се две недеље отпутовали су бродом Сити оф Филаделфија 25 децембра за САД. Неј је одлучио да пође на запад и тако се обрео у Браунсвилу. Три године је живео сакривен учећи енглески, латински, јеврејски и грчки. Своме имену кога се није хтео одрећи, додао је још два: прво име оца и друго, породично име мајке која је пореклом била Шкотлanђанка.

— Док је император био у животу, могао сам се надати да ћемо се вратити у Француску и протерати Бурбоне. Сада је све готово — завршио је он исповест.

Од тог дана наставник из Браунсвила се пропио. Све чешће је говорио о својој прошлости. Помињао је родно место Сарлуи, оца качара и мајку коју је нежно волео. Једног дана, милујући дугу, свиласту косу једне девојчице рекао је:

— Ова коса као да је коса моје жене.

Често је цртао Наполеонов лик, писао критичке цртице о делима Наполеонових биографа, оставио забелешке о Наполеоновим ратовима. Када је приметио да све више њих зна ко је, почео је да мења место становања.

Револуција од 1830 године побудила је у њему нове наде, али се разочарао када је на власт дошао Луј Филип. Смрт Наполеоновог сина Орлића 1832 године значила је за њега последњи ударац.

— Млади Наполеон је мртав. Са њим одлазе у неповрат и последње моје наде да ћу икада поново видети Француску, жену, децу и пријатеље.

Стари војник је у неколико махова видео другове из борбе. Између осталих о њему је писао лутерански пастор, Пољак Лехмановски који се некад борио у редовима Велике армије.

„Најхрабрији међу храбрима“ је старио. Оболео је од реуматизма, а са годинама све се више одавао пићу и све се лакше узбуђивао. Почетком 1846 године имао је већ 77 година. Настанио се у месту Рован у Северној Каролини. Пред смрт се поверио свештенику:

— Не бих хтео да умрем са лажи на уснама. Ја сам Мишел Неј, маршал Француске.

Исто вече његов ослабели глас је хрипао у делиријуму:

— Бесјер је мртав, стара гарда је потучена! Ево и ја умирем!

На надгробном споменику рованска општина је ставила спомен-плочу са натписом: „У спомен Питера Стјуарта Неја, рођеног у Француској, војника Француске револуције под Наполеоном Бонапартом, који се опростио од овог света 15 новембра 1846 године у 77 години живота“.

Многи амерички историчари примили су као истину оно што је амерички Неј говорио и сматрали га Наполеоновим војсковођом. Француски историчари су резервисанији и већина њих сматра целу епизоду Питера Стјуарта Неја само као врло успелу подвалу. Главни аргументи француских историчара против америчког Неја јесу што је често грешио у писању француским језиком, а перфектно владао енглеским што се не би могло приписати маршалу Неју. Амерички Неј је тврдио да је рањен на Ватерлоу у главу и да је сломио мач о леђа енглеског нападача, док хроничари знају да је маршал Француске до последњег тренутка урлао: „Дођите да видите како умире маршал Француске!“ — и да у многобројним окршајима у којима је лично побио десетине Енглеза није претрпео ни најмању огреботину. Наставник из Браунсвила је исто тако тврдио да је учествовао у завери која је довела Наполеона са Елбе у Француску, док је познато да је Неј био покоран краљу све док се Наполеон није искрцао на тло домовине. Најзад, мало је вероватно да од 12 војника којима је било наређено да стрељају Неја ниједан никад не би испричао праву истину.

Занимљиво је да је 4 фебруара 1909 године у Салтилу, у држави Индијани, умро један старац по имену Е.Ц. Нејман који је тврдио да је син маршала Неја.

— Рођен сам у Француској, у Паризу, 2 фебруара 1808 године, — говорио је стогодишњак. Мати ми се звала Аглеа Егуие и био сам трећи од четворо деце породице Неј. Још се сећам битке код Ватерлоа у којој је уништен наш дом мада сам тада имао свега четири године.

Старац је даље објашњавао да га је отац који је тада био наставник у Браунсвилу послао у Балтимор да заврши медицину. Нико у САД није сумњао у истиност његових речи, па је стављен и натпис на гробу: „Е. М.С. Нејман, пореклом из Француске, син маршала Неја“.

Нејман је оставио потомство. Његов син је био бакалин у једном тексашком градићу и имао две кћери које су се по прабаби звале Аглеа.

ИЗ СЕДЕЋЕГ СТАВА...

Тениско игралиште усред Бандунга испунила је огромна маса света. Дошла је да види своје најчувеније стрелце. А они, млади и гипки, поносно су изишли, праћени пажевима који им носе стреле и лукове увијене у свилену тканину.

Чим су стигли на терен пажљиво су одредили правац ветра и заузели место са кога ће одапети стреле. Прострли су им асуре и сваки је сео на своју док се припреми такмичење.

Жагор у гомили није престајао. Постављене су мете: два бамбусова штапа дуга по три ипо метра. Они се чврсто забоду у земљу, а између њихових врхова разапне жица, на чијој је средини причвршћена мета направљена од жице и комадића белог и црвеног платна да личи на птицу.

Снажан звук рога је објавио почетак такмичења. Стрелци су скочили и скинули се до појаса да би лакше кретали рукама, а и да би показали своје мишиће. Затим су опет сели, јер из седећег става мора да се гађа.

Стрелци су удаљени један од другог по два метра, а од мете 60 метара. Крај ње стоје њихови пажеви, али не у „опасној зони“. Они играју важну улогу у овом такмичењу, јер пошто су близу циља, тачно виде сваки пропуст свог стрелца, па га знацима опомињу.

За време такмичења тишину ремети само оштри фијук стрела. Свака има боју као марама на глави стрелца. Док стреле лете, мета трепери и утолико ју је теже погодити. Пажеви купе стреле и враћају их стрелцима, а оштећене замењују.

Такмичари имају право да у једној рунди избаце по 12 стрела. Сваки погодак се бурно поздравља, а после пет рунди, тојест када се избаци по 60 стрела, проглашава се победник.

*

Једна пољана крај друма Даг Хила, недалеко од Бандунга, никада није пуста. На њој увек има младића који се вежбају, а једном годишње оржава се свечано такмичење на игралишту. Навијање је бурно као на фудбалским утакмицама, а падају и велике опкладе.

Стрелци су веома вешти. Обично имају бар три поготка од 12 нишана, а дешава се да мету узастопце погоде и по шест до седам пута.

Ова врста спорта назива се папанахан. То је веома јевтин спорт. Свак може да начини лук и стрелу. Стреле се праве од лаког, чврстог и савитљивог ратана, једне врсте трске. Дуге су 60 сантиметара. Пречник им је 6 милиметара. Врх је зашиљен и оbложен челиком, а на другом крају се закаче пера птица грабљивица, која служе као стабилизатор. У она давна времена принчеви Сунда имали су екипе ловаца које су их за ове сврхе снабдевали птицама грабљивицама.

Лук се назива гондева, а прави се од специјалног тропског дрвета. Из сујеверја праве га увек сами. У неким селима су заблуде чак толике да се сматра ако лук само дотакне туђа рука — он неће ваљати.

Стрељаштво се у овом делу света све више шири не само у покрајини Сунда, него и у другим крајевима Јаве, па и на другим острвима. Овим спортом су се некад бавиле и угледне жене, а данас постоје омладински клубови.

МУЗЕЈ ЧЕКОВА

На предлог Синдиката банкарских службеника у Енглеској отворен је у Лондону, колико се засад зна, први Музеј чекова на свету у коме се могу видети ови вредносни папири од 17 столећа до данас. Изложен је најстарији чек издат у Великој Британији 1675 године. Поред других у музеју се налазе и два чека која је издала кинеска влада у корист Јапана после рата 1895 године. Један од њих гласи на 276.221.875 а други на 205.625.000 франака а издати су на име ратне отштете.

МАЛА ЗЕМЉА

СТАРИ КИТОЛОВАЦ

Међу најмањим државама Европе је Холандија, али располаже трговачком флотом која је по величини седма у свету. Како је она успела да је толико развије?

На ушћу Роне и Мезе, прикљештени многобројним језерима и мочварама, некадашњи становници овог дела Европе половину живота проводили су на малим баркама. У првом веку пре наше ере, на захтев Јулија Цезара, њихове дрводеље су израдиле велик број чамаца на којима су римске претходнице прешле преко разливене Рајне. А године 1930 недалеко од Утрехта, извађен је из земље један врло стари чун. Археолози су утврдили да је грађен почетком наше ере. Дуг 20 и широк 4 метра, био је зналачки саграђен од храстовине донете из области данашње Немачке.

Углед холандских староседелаца преносио се кроз векове тако да су њихове чунове, чамце и барке наручивале многе средњовековне државе. Али, људи су били стално сиромашни. Земља плавна, живот тежак и становници су са завишћу гледали на живот богатијих суседа. Као добри бродограditeљи желели су да пођу путем Шпанаца и Португалаца који су се први отиснули на дебело море у трагању за неоткривеним крајевима, али су се плашили њихове моћи. Географске карте и обавештења о новооткривеним местима чували су се у овим двема земљама под претњом смртне казне.

Гоњени немаштином а оскудни у обрадивој земљи, Холанђани су почели да се баве трговином. Зачине које су шпански и португалски колонизатори први донели из далека света, Холанђани су куповали и препродавали по северноевропским пристаништима. Тако је у Средњем веку постала бројна холандска обалска флота. Хроничари кажу да је током 15 столећа сваког дана полазило из лука по 60 до 100 барки претоварених робом.

Кришом од Шпанаца и Португалаца

Пошто им је трговина добро ишла, Холанђани су донели одлуку да се и сами упусте у пустоловна путовања према источној Индији. Пошли су да траже зачине и другу скупоцену робу на тржиштима где су се дотле појављивали само Португалци. Да би избегли сусрете на мору, који би се сигурно претворили у оружане сукобе, они су покушали да оплове Европу са северне стране и тако стигну у Азију. Али, овај подухват донео им је трагичне губитке. Ипак, захваљујући своме морепловцу Баренцу, они су 1594 открили Шпицберг. Пошто није било другог излаза, одлучили су да ипак оплове Африку и зато су послали прве експедиције са Хемскерком и Хутманом који су без губитака стигли 1595 до Острва Зачина. Тај успех им је улио храброст да 1601 пошаљу истим путем равно 15 експедиција. Тако је створена чувена Источноиндиска компанија која је малој Холандији у току столећа осигурала велике приходе а своје колонијалне земље ставила у тежак потчињени положај.

Године 1619 Холанђани су на Јави основали град Батавију, данашњу Џакарту. Успоставили су трговачке односе са Кином и Јапаном. Колико су били спретни у пословима и колико су из њих извлачили користи види се по томе што је 1634 године Холандија располагала са 9.000 обалских чамаца и бродића и 600 лађа дуге пловидбе.

Повратак у домовину

При повратку у домовину бродови се никад нису враћали појединачно већ у конвоју. Путовање је обично трајало девет месеци. Из Батавије се полазило крајем лета, док су они са Цејлона кретали два месеца раније. У Холандију се стизало почетком лета следеће године а роба се продавала с јесени. Пошто се натоваре новом робом, лађе су полазиле на пут почетком године и стизале у Батавију августа или септембра. Данас се оваква путовања обављају за нешто више од 30 дана и то са задржавањем у другим лукама.

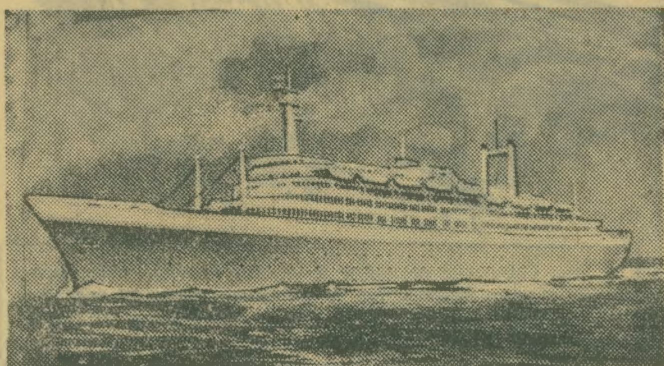
Конвоји су дочекивани уз велике свечаности. Сваки холандски брод обалске пловидбе који први јави да долази група лађа са Далеког Истока добијао је награду. За време мира, посаде прибрежног морепловства утркивале су се да што пре донесу радосну вест. У току рата вести су држане у великој тајности.

Чим се баце сидра, специјална делегација са обале пристајала је уз адмиралски брод и од капетана бродова примала накит, драго камење и кључеве од бродских магацина са дневницима лађа. Била је то врло свечана предаја са посебним церемонијалом.

Седамнаесто столеће означава се као век цветања Холандије, што показује и развитак њених градова а нарочито Амстердама, који је 1580 године имао 15.000 становника, 1624 — 100.000, а 1660 године 200.000 становника. У 17 и 18 столећу Холанђани су имали 2.000 бродоградилишта, колико их имају и данас, само што су бродови били мањи и друге грађе.

Трговачка флота Холандије, која је седма у свету и налази се испред Француске, имала је на дан 1 јануара 1959 године 1578 бродова са 4,545.524 бруто регистарских тона.

ВЕЛИКА ФЛОТА

„РОТЕРДАМ V" — ДУГ 230 МЕТАРА

»ГЕНИЈАЛНА ИДЕЈА«

Сребрнасти галеб (Larus argentatus) је велики бели галеб са црним врховима крила који живи у Северном Атлантику. Ти галебови „дошли су на генијалну идеју" да прибављају храну лако јер на необичан начин отварају тврде шкољке. Ове паметне птице узлете високо са шкољком, па је испусте на друм, мост или неки поплочан простор. Кад шкољка падне, разбије се, а птица одмах слети и добро се почасти.

ДА ИХ ВИДИ ЖИРАФА

У њујоршки зоолошки врт Бронкс дошла је једна жена са четрнаесторо деце и замолила чувара да им покаже жирафу.

— Жалим, већ је доцкан. Још пре пола сата она је ушла у шталу и више не може да изађе, — рекао им је чувар.

Неколико мање деце почеше да плачу, али чувар остаде тврда срца.

— Најлепше вас молим, — покушавала је мајка да га умилостиви, — кад бисмо могли да видимо жирафу била би то велика радост за мене и моју децу...

— Шта рекосте? Сва ова деца су ваша?

— Да, моја су, — потврди мајка поносно.

— Свих четрнаесторо... За име света. Причекајте онда тренутак. Извешћу жирафу. Тако нешто она мора безусловно да види.

ТОМАХАВК

НАЈПОПУЛАРНИЈИ

Људи употребљавају разне лекове, али се сматра да се ниједан не користи тако често као аспирин. Аспирин је уствари ацетилсалицилна киселина (acidum acetylo-salicylicum). Он настаје када се из једног молекула салицилне киселине и једног молекула сирћетне киселине одузме молекул воде.

Борба са хипопотамом

Бил Сатерленд познат је у многим домородачким насељима области Замбезе као неустрашиви ловац на крокодиле. Овде доносимо један од његових најузбудљивијих сусрета са — разјареним нилским коњем.

Санганга је већ дуго времена са мном. Рођен је и одрастао у овим крајевима па ми је његово искуство много помагало при лову на крокодиле у сливу реке Нђоко.

Налазили смо се у мочварној области Момбава. Седели смо под шатором, заштићени мрежама од комараца који су несносно зујали. Таман смо пили кафу кад изненада упаде Санганга. По његовом лицу видео сам да се нешто догодило.

— Много велико нилски коњ у бари... Има младо.

Хипопотам са младунцима је прави ђаво, нарочито ноћу. Они су друштвене животиње, живе у заједници, али не воле да их човек узнемирава. Лице Санганга је изгледало забринуто.

— Немогућно је да се нилски коњ налази у дубокој води, — рекао сам.

— Даље, вода много дубока, — продужи Санганга. И некад коњ врло љут. Појео један чамац на пола, претурио два...

Мада је ово било најдобронамерније упозорење на опасност, ја за то нисам хтео да знам; бар не тада.

Лов на крокодиле...

За мање од десетак минута били смо спремни за полазак. У чамцу смо седели Грахам и ја, док је Санганга тихо веслао. Уживали смо у тропској ноћи. Нестрпљиви, усмерили смо чамац кроз узан канал који се уливао у једну велику бару — блатиште. Док је чамац клизио кроз канал, Санганга је понављао:

— Много сада дође несрећа. Много мука. Ускоро ми сви мртви.

— Глупост, — рече Грахам. Ако се појави коњ, убићемо га.

Али ово као да није умирило Санганга, стално је понављао:

— Ми сада умрети.

Бара је била велика. Високо дрвеће бацало је аветињске сенке на ово проклето место.

— Упали лампу, — прошапутао сам.

Светлост наједном скиде застор таме. Тада приметисмо да је површина била пуна крокодила. Светлост као да их је хипнотисала: очи су им биле приковане за њу, а они се нису мицали. Крокодил потоне у воду за свега неколико секунди кад је погођен, али зато му се чамцем треба што више приближити.

— Ево једног доброг за мене, — узвикну Грахам, упућујући Санганга како да му се приближимо.

Изненада, чамац се заљуља од таласа које начини крокодил ударцем свог снажног репа. Јер то није шала. Један такав ударац може да обори јуницу тешку 150 килограма. Зграбио сам свој карабин и стао пажљиво да посматрам. Са свега једног метра даљине сам опалио. За тренутак, при светлости, видео сам реп крокодила изнад воде, и затим више ништа. Мој метак га је смртно ранио.

— Изгубили смо га, — рече Грахам.

Нису постојали изгледи да крокодила подигнемо из дубоке воде. Од уједа комараца постало је већ несношљиво, па смо одлучили да се вратимо у логор. Приближавали смо се већ улазу у канал, када изненада страшан пролом одјекну испред нас у тршчагу. Знали смо да то долази хипопотам. Санганга престаде да весла.

...и борба са нилским коњем

— Ми смо мртви, — муцао је Санганга и тог тренутка сам имао страшно осећање да је он у праву.

— Светлост, Грахаме! — узвикнуо сам.

Подигао сам се и загледао у ноћ, док се прамац нашег чамца пробијао кроз воду. Желели смо да што пре прођемо кроз узан пролаз, на чијој се средини указала одвратна глава нилског коња. Животиња поче да витла по води. Још чвршће сам стегао карабин. Санганга опет престаде да весла. Гледао је у нас, а тело му се тресло од страха.

— Шта ћемо? — упитао сам — Не можемо ваљда да останемо овде целу ноћ.

— Притисни обарач и пуцај. Хипопотам мрзи буку, — рече ми Грахам.

Размишљао сам: зашто се не бисмо искрцали на обали и кроз шевар отишли у логор, него да овако, у овом малом чамцу, пркосимо нилском коњу тешком три тоне.

Али изненадни урлик лава прекиде моје размишљање и тишину. Грахам је ослушну па нареди Сангангу да продужи са веслањем.

— Пуцај! Пуцај! — упорно је понављао Грахам.

То је било последње што сам желео да учиним. Пуцњава може да раздражи животињу, а тога је већ било довољно за ову ноћ.

Санганга као кривац поче да цеди кроз зубе:

— Ја све вама не рећи. Много раније један бео ловац ранио овог коња... отада он убио три човека.

— Умукни, брбљивче, — прекиде га Грахам. Зашто то раније ниси рекао!

— Ако ја то рећи, ви не ићи да пуцате крокодиле, — одговори он. Ковитлање воде, које је стварао хипопотам, прекиде ову расправу. Увек пре него што пође у напад, разјарени нилски коњ зарони.

А када се појавио на свега десетак метара испред нас, Грахам се приближи прамцу, гледајући животињу. Тај човек је имао гвоздене нерве. Ово ми је улило поуздање. Сада смо бар тачно знали где је непријатељ.

— Заобиђи га и потерај чамац ка улазу у канал, — рекох Сангангу.

Он је само престрашено колутао очима, али није показао ничим да ме је чуо.

— Заобиђи га, — повикао сам бесно, — или ћу те бацити у воду!

Страх се истерује страхом, и он ме је послушао.

Изненађен променом правца, хипопотам одједном застаде, и одмах затим зарони. Наш чамац је већ био доста одмакао, кад изненада, недалеко од нас, бучно клоктање изби на површину воде. Животиња се појави и поново зарони. Наступили су тешки тренуци.

Култ велике змије

Одједном сам угледао блесак у ваздуху. Крв ми се следила. Грахам је опалио у ваздух. Хтео је да заплаши хипопотама који се налазио поред крме нашег чамца. Разбеснела животиња се пропела и гурнула главом задњи део чамца, а онда, разјапљених чељусти, спремала се да га преполови.

Из ове ситуације нас је само чудо могло спасти. Ако попаднемо у воду снаћи ће нас најужаснија смрт. Времена за размишљање није било. Тренуци су одлучивали. Срце ми је ударало у сам кундак карабина. Пажљиво сам нанишанио и опалио у разјапљена џиновска уста. Хипопотам зарони у облаку пенушаве воде, услед чега чамац поче да се љуља.

— Веслај, Санганга, веслај! — повикао сам.

Људи, жене и деца из околних насеља чекали су нас на обали. Чувши пуцње, а затим по тишини која је завладала, поверовали су да је с нама свршено. Мислили су да смо дошли по вољи бога Нијами-Нијами, чудовишне змије, која је вребала у мочварама Замбезе. И сада су једва схватили да смо ми стварно људи од крви и меса.

Било је касно а и ризично да се вратимо и пронађемо рањеног нилског коња. Али ујутру, још пре изласка сунца, кренули смо чамцем. На месту синоћне драме површина воде била је мирна. Два сата смо трагали док смо га нашли. Животиња је због губитка крви малаксала и сада није било тешко да је уловимо.

Добили смо трофеј — али смо постигли и оно што је најважније за ловце крокодила — повратили смо поверење домородаца, без чије се помоћи овај опасан лов не може ни замислити.

НАЈВЕЋЕ ЖИВО БИЋЕ

Кит није највеће живо биће на земљи већ је то алга нереоцистис луеткана. Једна алга те врсте коју је 1926 године нашао професор Ригс била је дуга 305 метара.

ЗАТО СУ ЛУПАЛИ У ЗИД

Луј Армстронг се жалио једном свом пријатељу како је провео веома немирну ноћ у хотелу једне мале северноамеричке вароши:

— Гости у суседним собама стално су као побеснели ударали у зид.

— Значи, ниси целе ноћи могао да спаваш, — сажаљевао га је пријатељ.

— Нисам, наравно, али то није тако страшно, јер нисам лежао у кревету.

— Ниси? Па шта си радио?

— Ја? Целе ноћи сам вежбао једно соло за трубу.

У ДВА МОРА

Кућа на слици подигнута је пре десетак година на врху Чакора. Ту је ресторан где се радо одмарају сви пролазници од Пећи за Титоград. Дакле, обична ствар. Али, веровали или не, — кишница са те куће „отиче" у два мора: Црно и Јадранско Море. С једне стране куће налази се река Велика и у њу се слива кишница. Река Велика улива се у Лим, Лим у Дрину, Дрина у Саву, Сава у Дунав, а Дунав у Црно Море. С друге стране налази се Пећка Бистрица која се улива у Бели Дрим, а он у Црни Дрим који је притока Јадранског Мора.

БЕЗ ТУРИСТИЧКЕ КАРТЕ...

Људи иду на годишњи одмор возом, аутобусом или авионом и станују у хотелима, камповима или приватно. Али, два младића из Врњаца не употребљавају та превозна средства, а ни такве станбене просторије, па ипак иду на годишњи одмор који подуже траје. Путовање је веома кратко. Они се попну на храст висок око 20 метара, где су у врху његове крошње направили „летњиковац" од сламе и трстике. Ту проведу по три месеца. Сад су оправили колибу и поново ће летовати у њој. Смешећи се они кажу:

— Некако се лепше осећамо горе и чини нам се да је бољи ваздух. Уљуљкују нас птичије песме, а одатле нам се пружа леп поглед на западно Поморавље. И још нешто, „путујемо" без туристичке карте...

КАКО СУ ПОСТАЛА ИМЕНА

Острво ружа

Највеће острво у спорадском архипелагу — Додеканезу, РОДОС има површину од 1,4 хиљада кв. км и око 70.000 становника. То је планинско острво са највишим врхом од 1.215 м и средоземним поднебљем. Многе речице искоришћаване су за наводњавање плодног тла. Становништво, претежно Грци, Турци, Јевреји и Италијани, живи од земљорадње, риболова и сточарства. Назив острва потиче од грчке речи rhodos — ружа, дакле, Родос — острво ружа.

Жута риба

У Удмуртској АССР, на обали реке Каме лежи град и речно пристаниште САРАПУЛ са преко 60 хиљада становника и неколико фабрика. Први пут се помиње 1596 године. Назив града је чувачки и значи „жута риба" (кечига којих има у Ками).

Пашњак

Највећа планина на црноморском полуострву Криму зове се ЈАЈЛА (Јаила). Дугачка је 130 км и има 3 паралелна венца од

ПРИЧА О НОВОМ ЧУДУ

Пре 65 година, на дан 15 марта 1883, подигнута је прва телефонска линија и прве две телефонске станице у Србији — обе у Београду. Заслуга за ово припада Панти Михајловићу, бившем инспектору железница и надзорном инжењеру дворске електричне централе у Београду. После боравка у Берлину, Хамбургу, Њујорку и Пешти — где се упознао са Николом Теслом, на кога је веома личио, а касније се спријатељио са њим и сарађивао на пољу електротехнике — желео је да тековине савремене цивилизације пренесе и у малу Србију.

По повратку у земљу он је енергично указивао на потребу увођења телефона у Србији и тражио повластице за подизање телефонске мреже у самом Београду, као и право на експлоатисање телефонских постројења за десет година. Међутим, пут до успеха није био лак. Када је једном приликом у Министарству војном покушао да укаже на потребу и практичну страну увођења телефона, тадашњи министар Теша Николић довео га је до прозора, показао му коњанике који су стајали у дворишту и рекао:

— Видиш ли ти њих?

— Видим, коњаници...

— Е, па шта хоћеш? Шта ће ми тај твој телефон, кад они за три минута стигну до града и јаве шта треба. Какав телефон...

Другом приликом, када је опет била реч о увођењу телефона, претседник тадашње београдске општине Крсмановић одговорио је Михајловићу:

— Море, какав телефон! Дај ти мени калдрму.

Више среће имао је тек са Костом Радосављевићем, капетаном и доцнијим министром грађевина, који му је дозволио да „на своју руку направи линију за телефон“. Тако је Михајловић у згради у којој се данас налази кафана „Три листа дувана“, на првом спрату — где је тада било смештено Географско одељење Министарства војног — подигао прву телефонску станицу у Србији.

Друга телефонска станица била је у инжењерској касарни у Палилули. На овој линији један од првих говора обавио је Теша Николић, који није могао да се начуди када је из „политираног сандучета“ познао глас Косте Радосављевића. Одјурио је одмах у двор да исприча о новом „чуду“. Изолатор од црног ебонита, преко кога је обављен први разговор у Србији, налази се у ПТТ музеју у Београду.

Пошто је и сам краљ Милан, веома заинтересован за „чудо“, био задовољан резултатом, наредио је да се у буџету за идућу годину предвиде средства за подизање телефонске мреже у земљи.

Краљевим указом од 27 новембра 1882 године Панта Михајловић је добио „искључиву повластицу да подигне у Београду телефонске штације и експлоатише их за време од десет година. Но, држави се резервише право, да за своју потребу може и сама, мимо повластичара, телефонске штације отварати и експлоатисати“.

После месец дана, 29 децембра 1882 године, београдски лист „Видело“, објавио је оглас Панте Михајловића о концесији за подизање телефонских станица у Београду односно Србији, у коме поред позива на претплату стоји и ово: „Ко жели једну или више штација имати, мора се најмање за три године обавезати да ће доле означену цену за све време плаћати. За сваку штацију плаћа се по 20 динара месечно а ван вароши од сваког километра по 10 динара више...“

Прве телефонске станице у Србији подигнуте су за државне потребе. Двор је повезан са управом града, Народна скупштина са Министарством унутрашњих дела, Народна банка са Министарством финансија, Пожарна чета са кулом на Великој школи. Током следећих година јављају се постепено и грађани као корисници ове неопходне тековине.

ТО ПОТВРЂУЈУ И НЕКИ ДРУГИ ИЗВОРИ...

Московски историчар и филолог Николај Енговатов открио је недавно непознату руску азбуку која је, по његовој претпоставци, постојала у Русији пре ћирилице. Азбуку је открио проучавајући најстарији руски новац, старе написе и печате. Ослањајући се на анализу друштвено-економског развоја староруске државе, совјетски научник закључује да је у Русији још пре примања хришћанства постојала писменост. То потврђују такође и неки други извори и рукописи с краја деветог и с почетка десетог века у којима се говори о знацима за обележавање гласова код старих Словена.

СА РАЗНИХ СТРАНА

Приликом недавних пријемних испита на једном америчком универзитету 70 отсто кандидата су одговорили да се Пољска граничи са Великом Британијом, неколико њих су изјавили да се Грчка налази у Азији а да је Ла Хеј престоница Швајцарске.

Недавно су се и савесни немачки ђаци обрукали. Приликом пријемног испита на лајпцишком факултету 12 отсто кандидата је изјавило да нису никад чули за Наполеона и Фридриха Великог, а да се последњи цар свих Немаца звао Хинденбург. У Бад Херсфелду од 75 кандидата за пријем на Вишу трговачку школу 33 нису знали да је престоница Немачке Берлин а 55 нису појма имали о немачкој историји пре 1933 године. И неки париски гимназисти од 15 година одговорили су недавно на питање „шта је то Тамерлан“ — да је то егзотична риба, док су други рекли да је надзвучни авион, а неки биоскопска фирма.

Разлика између пеха и несреће

У једном разговору о разлици између пеха и несреће енглески државник Дизраели, који није баш много марио свог „колегу“ Гледстона, рекао је:

„Кад би Гледстон пао у Темзу то би био пех. Али ако би га неко извукао из Темзе, то би онда била — несрећа.

ДЕЧАК КОЈИ ЈЕ „ОТКРИО“ ЊУЈОРК

Три и по века навршило се откако је први Европљанин крочио на тле данашњег Њујорка. Енглески морепловац Хенри Хадсон назвао је „Новом Холандијом“ место где се данас, на ушћу реке Хадсон, простире овај амерички град са својих 8 милиона становника и својим многобројним облакодерима. Ово путовање Хадсон је предузео за рачун „Холандске источноиндиске компаније“. Стварни циљ овог његовог, трећег по реду, путовања било је тражење североисточног пролаза, тачније речено морског пута који би северно од америчког континента повезивао Атлантски и Тихи Океан. Лед и брига за свог малог сина Вилијема нагнали су га да одустане од своје намере, да промени курс и крене према југу.

Још и данас се река Хадсон сматра за једну од најлепших река Америке. Кад ју је пре 350 година Хенри Хадсон први пут угледао занемео је од чуђења и одушевљења. Какви дивни пејсажи! Какво богатство у племенитом дрвећу и животињама са скупоценим крзном! Путовање се ипак исплатило.

За његовог малог сина Вилијема, који је свог оца пратио на свим путовањима, био је то још један доживљај у низу многих. Шта он све већ није видео и доживео на овој пловидби: прошао је крај Њуфаундленда, опловио јужни шпиц Гренланда, пловио је кроз Девисов Мореуз, а онда јужно дуж америчког континента.

— Вилијеме!

Дечак који је шћућурен лежао међу ужадима на прамцу брода, притрчао је оцу. Његов поглед пошао је за испруженом руком којом је отац показивао мало острво у широком ушћу реке.

На мало острво први је из чамца искочио Вилијем. Неколико Индијанаца, заборавивши на рибе које су пецали, гледали су га као право чудо. Убрзо су Хенри Хадсон и његови људи саградили на острву неколико колиба. То је био дан рођења Менхетна, данас пословног центра Њујорка на чије је тле, као први Европљанин, крочио син истраживача Хадсона.

На најзначајније од свих путовања кренули су отац и син идуће године, после срећног повратка из „земље крзна“. У почетку Хенри Хадсон није био вољан да на ову пловидбу поведе сина: намеравао је да тог пута, упркос свим препрекама на које би наишао, нађе тражени пролаз за који је веровао да се налази негде између четрдесетог и педесетог степена северне ширине. Али, малишан је толико молио да је отац најзад попустио. На једном енглеском броду напустили су они, априла 1611 године, Британска Острва.

Кад је годину и по дана касније, с покиданим једрима и посадом исцрпеном од напора и скорбута, једрењак упловио у луку из које је кренуо, на палуби није било ни оца ни сина. У првом тренутку одушевљење због постигнутих успеха — био је откривен Хадсонов Пролаз између Лабрадора и Бафинове Земље и велики Хадсонов Залив — учинило је да се поверује у тврђење посаде да је Хадсон подлегао напорима и болести.

Али, убрзо је почело да се шапуће да је на броду дошло до побуне због Хадсонове одлуке да се Североисточни Пролаз тражи и нађе без обзира на све тешкоће и да се путовање настави. Наиме, он је у почетку сматрао да је огромни Хадсонов Залив отворен океан. Истрага је открила да су побуњени морнари, под вођством Хенрија Грима, усред Северног Мора приморали Хадсона да напусти брод са сином и још осморицом чланова посаде и да се укрца у мали, несигурни чамац. Дознало се и то да је мали Вилијем, као што је некад први искочио на острво где се данас дижу облакодери њујоршког центра, и сад први ускочио у чамац да би, пун поверења у умешност свог оца, кренуо с њим на њихову последњу пловидбу. То се догодило 22 јуна 1611 године. О Хадсону, његовим морнарима и Вилијему никад се више ништа није чуло.

којих је јужни највиши (1543 м) а широк на врху неколико десетина метара до 7 км и прекривен травом. Отуда и назив планине: јајла што на татарском значи пашњак.

Тиха река

Једна од најзначајнијих француских река СЕНА дугачка је 776 км. За морске бродове је пловна до Руана. На њој је и Париз. Њен слив са површином од 77,8 хиљада кв. км претставља најважнију индустриску и

пољопривредну област Француске. Француски назив реке Seine — потиче од галског — seguana — тиха река.

Град Венеда

Главни град Аустрије Wien — БЕЧ добио је име по старом римском насељу ВИНДОБОНА — што значи Град Венеда, а по њима је и он назван. Римљани су Венедима називали старе Словене. Дакле, Беч — град Словена! Чудно? — Не! Словени су некада живели и ту.

У ЦЕЛОМ СВЕТУ

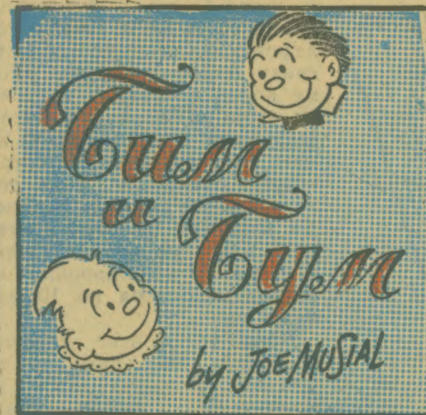

Потрошња гуме у 1959 години премашила је за око 500.000 тона потрошњу из 1958. Укупна светска производња природне и синтетичке гуме, према неким проценама, износи преко 3,000.000 тона.

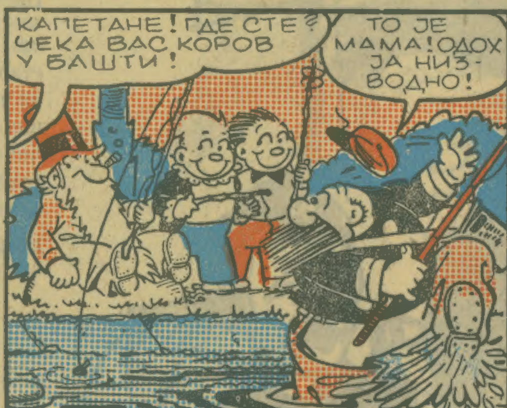
Каучук (гума) је осушени млечни сок (латекс) неких тропских биљака. Колумбо је по повратку из Америке 1493 донео у Европу прве вести о каучуку, о коме Европљани дотад нису ништа чули. Уствари, прве тачније податке о каучуку изнео је француски научник Шарл Конданин са своје експедиције кроз Бразилију и Перу (1735—1745). Енглески хемичар Пристли предложио је 1770 године да се каучук употреби као гума за брисање. Сматра се да је то прва практична примена каучука у Европи. Године 1790 у Паризу се употребљава каучук из Бразилије за израду гумених цеви, кишних огртача, каљача итд. Доцније се процес обраде све више развија и праве се разноврсни предмети, па се, по мишљењу неких стручњака, данас од каучука производи преко 30.000 разних артикала. Немачки хемичари Хофман и Харису успели су 1909 године да добију синтетички каучук, али одмах није развијена широка производња. То се доцније постигло и индустриски развијеније земље данас увелико производе синтетички каучук.

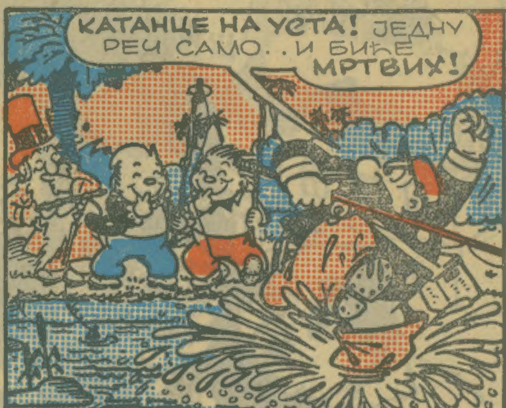
ПОСЛОВНО...

Према општем старом обичају при крштењу бродова разбија се о брод боца са шампањцем. Неки амерички бизнисмени сматрају да је ово бесмислено и да се исти ефекат може постићи са јевтинијом течношћу. Зато производе специјални „Шампањ за крштење бродова“. Боце су истог изгледа као и друге, али су од сасвим танког лако ломљивог стакла. У њима је нека хемиска течност која се брзо и јако пени и, пошто се такве церемоније увек фотографишу — „фотогенична“. Цена једне боце таквог шампањца је пет долара.

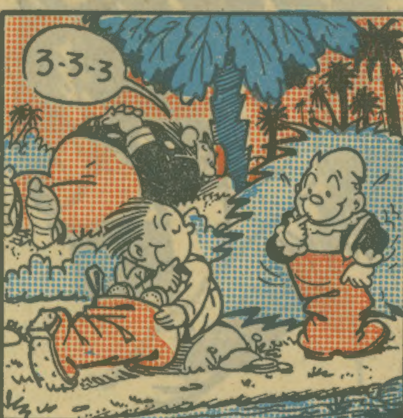

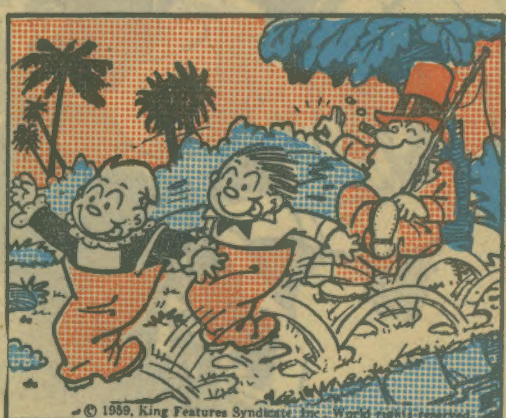

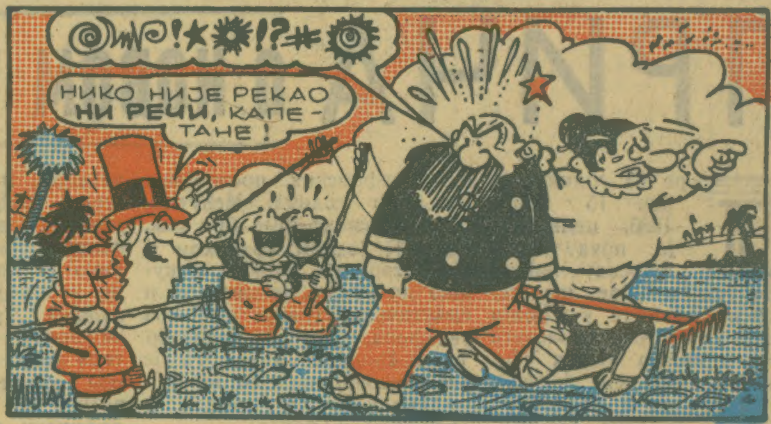

Медицина кроз векове

ОД ПРОБЕ ДО УСПЕХА

Почетком друге половине XVII века велика епидемија куге опустошила је Европу. Прве године епидемије, 1665, у Лондону је од куге умрло 68.596 особа; француски град Лион изгубио је половину свог становништва; у Италији, у Милану, страдало је 86.000 становника, а у Венецији пола милиона. Лекари, мада су се храбро борили против епидемије, показали су се беспомоћни. Није онда никакво чудо што су се, пошто је пошаст прохујала Европом, не само лекари дали на грозничаво тражење узрока велике епидемије и болести уопште.

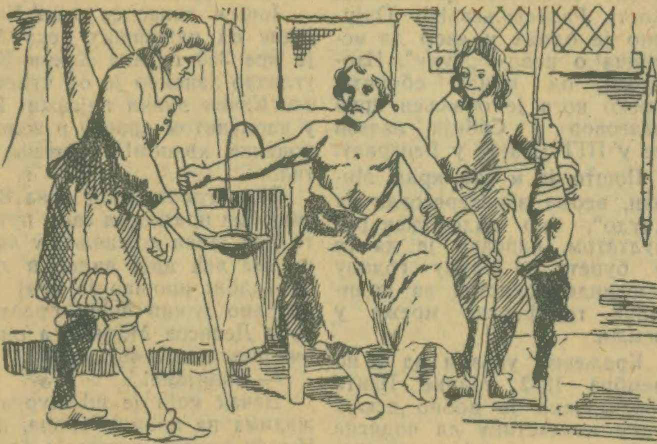
Рана Ренесанса дала је науци телескоп за испитивање свемира и увеличавајућа стакла за посматрање чудног света сићушних ствари. Напори да се нађе инструмент који би на известан начин превазишао „несавршеност наших чула“ донели су, између осталог, и микроскоп. Многи научници, међу њима Галилеј и Декарт, допринели су његовом постепеном настанку.

Оно што је за Галилеја било клатно, то су за Левенхука, иначе трговца по професији, била сочива! Са страшћу аматера он је проучавао сићушна, дотад невидљива бића. Помоћу микроскопа које је сам себи правио он је без престанка испитивао новооткривени свет сићушних бића стављајући под микроскоп све што му је долазило до руку. „У мојим устима има више животињица које се крећу на најчуднији начин него становника у Уједињеној Низоземској“. — говорио је Левенхук.

Један други аматер, Атаназијум Кирхер, свештеник, проналазач и египтолог, налазио се у Риму за време велике епидемије. Неколико капи крви једне од жртава куге Кирхер је ставио под микроскоп и на своје запрепашћење открио „безбројнеројеве црвића“, на основу чега је закључио да та сићушна жива зрнца проузрокују и преносе заразу.

Кирхер вероватно није видео оно што ми данас називамо бактеријама. Највероватније је да је он под микроскопом угледао крвна зрнца. Ипак, ти тобожњи „црви“ надахнули су га да пред свет изиће с једном заиста револуционарном идејом: да су сићушна бића, невидљива за људско око, кривци за кугу.

Већина познатих универзитета била је глува и слепа за нова открића. То је натерало научнике и одушевљене аматере да оснују групе за истраживачки рад, такозвана учена друштва. Једно од најзначајнијих и најактивнијих било је Краљевско учено друштво у Лондону које је имало веома велик утицај на развој напредне медицинске мисли у Европи. Њему је Левенхук саопштавао своја запажања и открића; његови чланови први су прихватили Харвејеву теорију о крвотоку. Хук, један од најнемирнијих духова у овој групи одушевљених истраживача, открио је да су ћелије основна јединица свих живих ткива, док је дописни члан Малпиги први приметио крвне капиларе.

Шездесетих година XVII века лондонско учено друштво почело је с низом смелих и веома значајних опита. Један архитект, један хемичар и један лекар удружили су своје таленте и знање да би извршили прву трансфузију крви у историји човечанства. На основу Харвејеве теорије, архитект Кристифер Рен закључио је да се кретање крви може употребити за разношење течних лекова у разне делове тела. Велики архитект начинио је тада еку врсту направе за давање инјекција од шупље бадрљице птичјег пера и бешике пса, коју је употребљавао за давање лекова „разним живим бићима“.

Роберт Бојл, хемичар, одмах је схватио сав значај Ренове технике и покушао да координира рад осталих одушевљених чланова групе: правио је планове и активно помагао све замисли и покушаје.

Познати физичар Ричард Лоуер отишао је један корак даље: сама крв може се убацити у оболели организам да би му се тиме помогло — говорио је. После многих опита, Лоуер и његови сарадници извели су, фебруара 1665, јавну трансфузију крви пред члановима ученог друштва. Они су помоћу сребрне цевчице повезали артерију једног пса са веном другог пса, а онда су пустили да крв тече. Пас коме је давана крв преживео је ову операцију. У каснијим експериментима Лоуер је употребљавао разне животиње мешајући крв јагањаца, паса и волова. Све су то биле припреме за покушај трансфузије крви код људи.

Двадесет и трећег новембра 1667, Краљевско друштво, „секција за трансфузију крви“, састало се за епохални опит: 12 унци овчије крви требало је да се унесе у крвоток једног сиромашног болесног свештеника, неког Артура Коге. Све је протекло по предвиђеном плану. Један од чланова записао је своје утиске о пацијенту коме је крв била дата. „Говори сасвим добро... каже да се осећа много боље, да је нови човек, али је мало пометен у глави“.

У Француској је лекар Жан Дени покушао да понови, почетком 1667, Лоуерове опите с трансфузијом крви код животиња и у томе је имао успеха. Четири месеца пре него што је Лоуер дао трансфузију свештенику Коги, Денију су донели једног болесног младића, потпуно исцрпеног од силног пуштања крви. Дени му је сместа дао осам унци јагњеће крви и болеснику је било боље. Нешто касније, 29 јула 1667, Дени је извео сличан опит с једним сасвим здравим носачем носиљки. Из једне руке пустио му је 10 унци његове крви и истовремено му је у другу убризгао 20 унци јагњеће. Човек је после операције чило устао са столице, помогао је чак да се јагње превије, а затим је отишао да своју награду у новцу потроши у првој крчми. После једног дана одмора дошао је код Денија да се поново подвргне опиту.

Затим је на ред дошао Сен Амен, собар Мадам де Севиње, који је патио од наступа беса. После две трансфузије он се привремено смирио да би му се крајем јануара 1668 „лудило“ вратило. За време треће трансфузије Сен Амен је умро. Његова жена — коју је он у наступима беса тукао до бесвести — оптужила је Денија за убиство, док је он тврдио да га је она отровала. После више месеци оптужби и противоптужби Дени је био ослобођен. Тада се у читаву аферу умешао парискиски медицински факултет и забранио вршење трансфузије крви без његове дозволе.

Мада се у књигама и списима и даље расправљало о начинима давања трасфузије нико се није усуђивао да је врши. Тек у XIX веку ова терапија доживела је своје друго рођење.

ОБАВЕЗНО ОСИГУРАЊЕ

У Француској је заведено обавезно осигурање за возаче моторних возила. Од 1 априла ове године сваки возач мотоцикла, аутомобила или камиона мора на захтев органа саобраћајне полиције да покаже документ о свом осигурању.

9 ЕКСПЕДИЦИЈА ЈУРИША НА ХИМАЛАЈЕ

Са наступањем пролећа дошло је до праве инвазије Хималаја. Ништа мање него девет експедиција хоће у овој години да их победи. Сви чланови имају за циљ или да се попну на Монт Еверест највиши врх у свету или бар на Даулагири досад највиши неосвојени врх.

Једна швајцарска експедиција јуриша на Даулагири који је висок 8.172 метра. До сад је осам различитих екипа покушавало да га савлада, али ни једној то није пошло за руком.

Експедиција индиских планинара се нада да ће се попети на 8882 метра висок Монт Еверест. Америчка експедиција тежи да се попне на други по висини врх у свету — К-2 висок 8.611 метара. Прва је успела да се 1954 године попне на овај планински врх Хималаја једна италијанска експедиција.

Од девет експедиција које ће ове године покушати да савладају Хималаје, шест ће кренути из Непала, две из Пакистана а једна из северне Индије.

ЉУДИ ИЗ СУСЕДСТВА ДОЛАЗЕ ДА ВИДЕ АВИОН КОЈИ ЧЕСТО НЕМА НИ ОДРЕЂЕНО ВРЕМЕ ПОЛАСКА НИ ДОЛАСКА.

Али неће само планинари већ ће и једна екипа британских пилота под вођством Бернинга Џемса окушати своје способности. Да би проучила ваздушна струјања над непалским Хималајима екипа пилота прво ће надлетети Анапурну а онда Монт Еверест.

Сматра се да ће ова година бити срећнија за планинаре него прошла када је дванаест експедиција покушало да освоји планинске врхове Хималаја а у томе успеле само две.

Међу девет екипа које покушавају да савладају разне планинске врхове налази се и једна наша екипа, група јапанских студената и једна екипа жена. После прошлогодишњег покушаја једне женске алпинистичке екипе из Европе — са Францускињом Клод Коган која је том приликом са још једном чланицом изгубила живот — сада пет Јапанки покушавају да учине оно што њима није успело.

Међу онима који иду на Хималаје ове године се налази и сер Едмунд Хилари који је 1953 године заједно са Тенсингом савладао Монт Еверест. Ове јесени под његовим вођством креће експедиција од 14 чланова на врх Макалу од 8.515 метара по висини пети на свету. Они ће покушати да се попну без апарата за кисеоник, због чега су претходно провели девет месеци на висини од 6.000 метара.

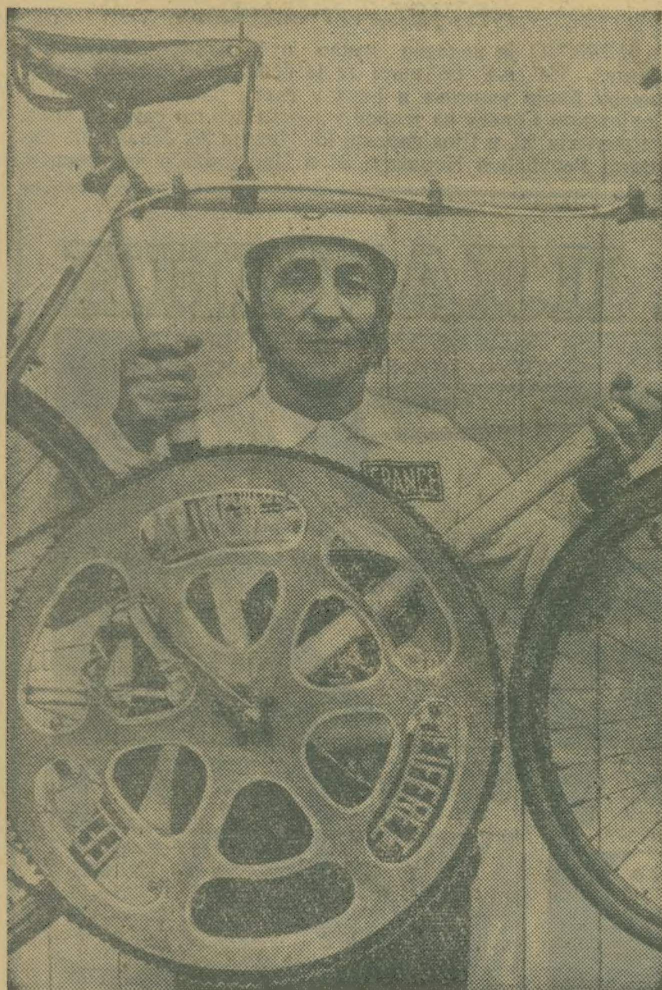
Ризична ваздушна стаза

Засад једино превозно средство којим људе пребацују са једног превоја Хималаја на други јесте авион јер су друмови који данас постоје једва проходни и за џип, а неупотребљиви у доба кише и великих снегова.

Овим ваздушним линијама авиони који узлећу из нове пакистанске престонице Равалпинде превозе људе, храну и намештај. Када је отворена ова линија, само је један пилот био обучен за овакав лет, а данас их има већ петоро. Техника пилотирања на овим висинама достиже виртуозност јер је лет преко планина са врховима од преко 8.000 м тежак и ризичан. Авиони не стартују пре добијања метеоролошког извештаја, а и током целог пута они га примају. Зато се у току протеклих 12 година колико линија ради, није догодила ниједна несрећа.

Тамошње долине, додуше препуне прашине, погодне су за спуштање авиона. На овим „аеродромима" наравно још нема ни амбуланте, ни камиона, а ватрогасну екипу чине само две ручне пумпе.

ДА БИ ДОШЛИ ДО СВОЈИХ СЕДИШТА, ПУТНИЦИ МОРАЈУ ДА ПРЕСКАЧУ АЛАТ И РОБУ КОЈА СЕ ПРЕНОСИ АВИОНОМ.

На бициклу 200 километара за један час

Француз Жозе Мејфре се припрема да оствари сан свог живота: да постигне на бициклу брзину од 200 километара на час! Мејфре који има сада 47 година, носилац је званичног светског рекорда брзине на бициклу са 175 километара и 609 метара на час. Пре осам година, док је његов бицикл специјалне конструкције летео фонтастичном брзином, недостижном чак и за већину аутомобила, наишао је на сасвим незнатну неравнину која је проузроковала његов пад и тешке повреде. У болници је он неколико дана лебдео између живота и смрти.

Да би са успехом остварио циљ који је поставио Мејфре се подвргао спартанском начину живота: спава на даскама, храни се рибљим уљем, проклијалим житом, горким чајевима и не леже никад после двадесет и један час. Сваког јутра ради гимнастику по један сат, а затим вози бицикл десетине километара. Свестан опасности спортске дисциплине којој се посветио он се помирио и са најгорим. Недавно је завршио књигу „Рандеву са смрћу". Приликом последњег покушаја да обори рекорд у Тулузи он је оставио писмо у коме каже: „Ако паднем молим да будем сахрањен на истом месту, крај пута где сам бију битку живота. Немојте никога узнемиравати. Хвала!"

Пред новим покушајем обарања сопственог рекорда брзине, на трци у малом селу Перт, Жозе Мејфре је уредио све своје ствари и написао тестамент. То је сасвим разумљиво јер ће он на свом бициклу са зупчаником од 132 зупца бити вучен тркачким аутомобилом од 300 коњских снага који може да развије брзину од 300 километара на час. У таквим условима довољан је лак удар ветра или каменчић на писти па да дође до катастрофе.

МИЛИЈАРДЕРИ У КРВНИМ ЗРНЦИМА

Црвена зрнца наше крви имају облик сочива које се голим оком не може видети. Његов пречник износи стоти део милиметра. Капља крви у величини једног кубног милиметра садржи отприлике 5,000.000 црвених крвних зрнаца. У једном литру има их 5.000 милиона, а у нашим артеријама и венама протиче 25—30 милиона ових органских тела.

При сваком удару нашег срца потискује се крв до крајњих тачака организма сто хиљада пута на дан или 360 милиона пута годишње. По читавој тој крви плове милијарде црвених крвних зрнаца.

Дуже железничке трачнице

Британска дирекција железница објавила је пре извесног времена да ће ускоро путовање железницом бити много удобније јер ће непријатних удараца точкова на местима где се две шине спајају готово нестати. Наиме, у Енглеској ће почети да производе шине дугачке више километара док је досадашња дужина појединих делова трачница износила свега 18 метара. Простор на саставцима шина оставља се да би се омогућило њихово растезање под утицајем топлоте. Међутим, стручњаци су сада утврдили да је досадашњи „коефицијент сигурности" непотребан, то јест поједини делови трачница могу да буду дугачки и више километара.

ПИЛУЛЕ ПРОТИВ БУКЕ

Московски физиолог Иља Јушенок извршио је следећи опит: уз једну штенару ставио је апарат који полугом удара о њен зид тако да се ствара бука јачине 110 до 115 децибала. На тај начин његов мирни пас оболео је од јаке неурозе. Потом је давао псу пилуле назване „тропасин" после чега је животиња сасвим оздравила па је чак постала способна да подноси још већу буку.

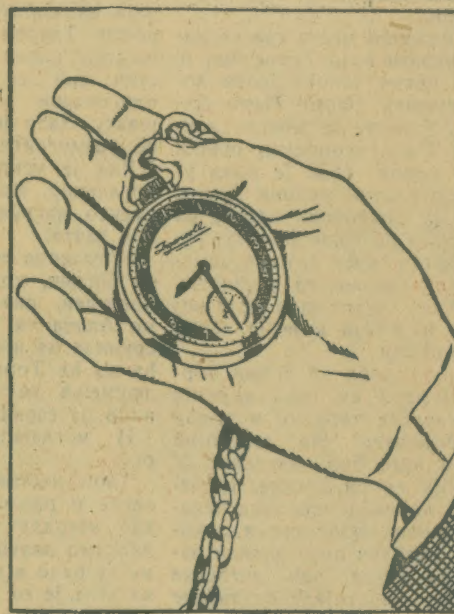
Засад се зна само толико о леку да не спутава чуло слуха да чује и осети јачину буке, већ оспособљава нервни центар да га лако подноси.

Искуство

Американац Двајт Галфоил који је после дечје парализе остао одузет, сада руководи једним предузећем за производњу делова електричних уређаја — из своје столице. Сви намештеници и радници у том предузећу су или инвалиди рада, жртве разних болести или са разним физичким недостацима — оспособљени за разне послове.

У СВЕТУ ПРОНАЛАЗАКА

ПРИЧА О ВРЕМЕНУ

Године 1892 Ингерсол је увео једну врсту сатова која је постигла одличну прођу. А онда је произвео свој добро познати „Ингерсол џепни сат". Био је то мали, добар и јевтини часовник. Продао је таквих сатова преко 70 милиона у Америци и ван ње. Тако се, најзад, на тржишту појавило довољно јевтиних сатова да подмире прве потребе људи. →

Идући за потребама потрошача, Ингерсол је око 1880 године отворио велику радњу. Трудио се да пружи за оно време добар квалитет уз приступачну цену. Убрзо је увидео да је један од веома потребних и важних артикала — часовник. Знао је да их већ многи производе, али да су они и скупи и неприступачни јер им је техника продаје била слаба.

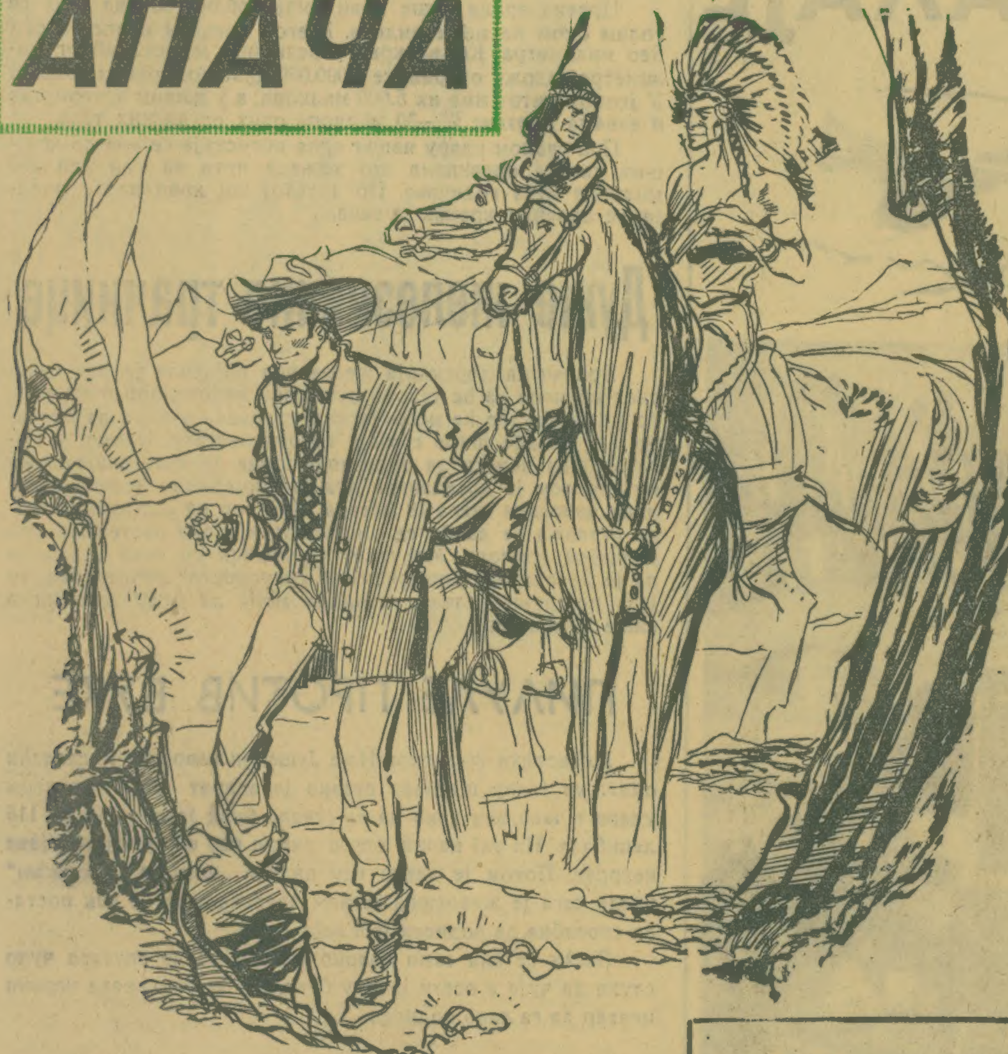

Данашњи часовници у опсерваторијама достигли су непојамну тачност. Помоћу радара време се може израчунати и у деловима од 1/30.000.000 једне секунде. То више нису часовници већ „механизми за мерење времена". Пред њима је најшира примена. Захваљујући напорима хиљадама људи још из најдаље прошлости, дошло се и до атомског сата.

(Крај)

З*Л*А*Т*Н*И Р*У*Д*Н*И*К

АПАЧА

Аризона, данас густо насељена савезна држава Америке, шездесетих година прошлог века била је још сан света и настањена искључиво Апачима. Белци који су желели тамо да продру успевали су то тек после тешких борби, прекиданих краћим или дужим периодима примирја. Прва насеља белаца били су војни логори.

У близини места где се данас налази град Темпе био је у то време такође један логор назван „Форт Марк Дувел". У њему је живео „доктор" Торн, вероватно једини бели човек који је икад угледао златни рудник Апача.

Своју докторску титулу није добио на универзитету, јер у животу није слушао ниједно предавање из медицине. Надимак су му дали бели војници и Апачи које је лечио са успехом.

У оно доба за време борби морали су сви војници да напусте тврђаву и изиђу на бојиште. Чак ни војни лекар није био изузетак. У случају да он погине, требало је понекад месецима чекати замену. Због овога лекови у тврђави нису носили латинска имена већ енглеске називе. Постојале су табеле са ознакама како се поједини лекови употребљавају и по потреби мешају. Тако је и без лекара, сваки иоле писмен војник могао да рукује апотеком. Лекарски помоћник, најчешће обично цивилно лице, понекад је био тако обучен, да је могао лакше случајеве и сам да лечи.

Такав помоћник био је и млади доктор Торн. Врло вешт, он се лако сналазио са једноставним лековима оног доба и у отсуству лекара предузимао лечење сам.

Лечио је једно племе Апача које је живело у близини логора а није било непријатељски расположено. Понекад су му ови Индијанци долазили чак у посету. Торн је убрзо међу њима стекао име одличног видара.

Једног дана добио је позив да хитно дође поглавици племена и прегледа му тешко оболелог синчића.

Торн установи да је шестогодишњи дечак оболео од акутног запаљења желуца, које је додуше доста болно, али у сваком случају безопасно. Он даде детету доста рицинусовог уља и један благ, сладак виски-грог и дете заспа, да би се другог дана пробудило здраво и весело.

После извесног времена поглавица га поново позва — двогодишња ћерчица се разболела од запаљења плућа. Кад је Торн и њу излечио, захвалност црвених није имала граница. Али сама захвалност речима није значила много. Поглавица га ускоро позва ради договора на који начин да му се одужи за његове велике услуге.

Лекар је знао да Апачи имају богате руднике злата, чија налазишта држе у тајности. Такође је познавао њихову нарав и био је свестан: ако са изјавом мало одуговлачи — имаће већу шансу. Зато је одговорио да ће размислити.

Кад је ускоро потом срео поглавицу, замоли га да му уместо награде покаже рудник злата.

Поглавица то одби, јер би се богови, којима је рудник посвећен, наљутили на племе Апача и несрећа би се сручила на њих. Али он обећа да ће Торну донети пуно грумења злата само да то нико не сазна.

И поглавица је одржао реч.

Торн настави да лечи болесне и рањене Индијанце а као награду тражио је отада само злато. Индијанци су му га радо и много доносили, из чега је он закључио да је рудник веома богат и да вађење није тешко. Иако су на његово поновно тражење дуго одбијали да му покажу рудник, ипак се једног дана пред логором појави мала група Индијанаца и један од њих једноставно изјави:

— Ми јахати!

Јахали су до места где се састајала „Слана Река" са „Зеленом Реком". Ту стадоше и навукоше Торну преко главе врећу од јеленске коже, коју чврсто везаше испод пазуха. Један Индијанац узе за узде коња на коме је седео Торн и загази у воду. Неколико пута су газили реку, ишли час уз леву час уз десну обалу, опет прелазили преко воде, само да би заварали Торну траг.

По звуку коњских копита закључио је да јашу час по мекој и влажној земљи, час преко поља, онда кроз неку клисуру, па опет по равници.

Затим нагло кренуше низбрдо. Кад се зауставише скидоше Торну врећу с главе и поглавица рече:

— Ево рудника, узми колико мислиш да је праведно.

Торн је био згранут: под ногама му је било само злато — већи и мањи груменови, на каменим зидовима златне жиле, на таваници и пукотинама светлуцави кварц пун овог племенитог метала.

— Изгубио сам потпуно присуство духа, — причао је он после. Требало је да напуним шешир и све џепове, уместо што сам стрпао неколико комада у марамицу, на којој сам пажљиво везао крајеве у чвор.

При повратку поново му главу обавише кожом. Кад су се пели уз клисуру, коњ се спотаче и везе под Торновим рукама се олабавише. Он искористи прилику да се као нехотично ослободи вреће, али један Индијанац чим то спази брзо му је поново пребаци преко главе. Ипак је Торн успео да види у даљини четири, веома упадљива врха једне планине.

На ушћу реке опет поче маневар са прелажењем. Кад се све то заврши Индијанци му скидоше врећу с главе, предадоше марамицу са златом и одоше. Торн је стајао између две реке и није умео да се снађе одакле је дошао.

Пошто је стекао приличан иметак и заситио се дивљина Аризоне, он се захвали на служби и врати у отаџбину.

Али никад више није стекао своје раније добро расположење. Сећање на златни рудник загорчавало му је живот.

После двадесет година кад су Апачи били потпуно потлачени Торн организова експедицију с намером да пронађе рудник, али у томе није успео. Ни планина са четири врха помоћу које се оријентисао, није му помогла.

Било је још много других који су поред Торна окушали срећу да пронађу рудник, али узалуд.

Само један човек је успео да наиђе на златни рудник, можда баш онај који је и Торн видео, иако он није пошао да тражи злато... То је био неки Мексиканац, који је једног летњег дана 1931 године кренуо са две корпе и својим магарцем у планину да скупља мед дивљих пчела. Вратио се без меда, али су му корпе биле пуне златних груменчића, процењених на 50.000 долара. На његову несрећу почела је баш тада у САД хајка против бесправно усељених Мексиканаца па је убрзо био пребачен преко границе и тако је његово даље „експлоатисање" рудника било осујећено.

Рударски инжењер Џон Мичел из Чендлера, у Аризони чуо је за ово и кренуо у Мексико да пронађе тог човека који зна где се налази благо Апача. И поред тога што га је пронашао и тачно према упутствима пошао у потрагу за рудником, резултата није било.

Мичел сада ради у руднику злата званом „Велика антилопа", за којим се такође годинама трагало. Он тврди да ће, кад заради довољно новца поћи у систематску потрагу за великим благом Апача, и уверен је да ће га пронаћи.

ИЗ ДРЕВНИХ ВРЕМЕНА

У трагању за папирусима из области Мртвог Мора чланови хебрејског универзитета у Јерусалиму нашли су у једној пећини свежањ папируса старих близу 2000 година. Осим тога открили су знаке по којима се може закључити да су ту област некад запоседали побуњеници које је против Римљана повео Бар Кохбас, 135 до 132 године пре наше ере.

Међу нађеним предметима налазе се уметнички гравиране бакарне вазе, једна метална пара са именом Бар Кохбаса, врхови копаља, као и много бисера и разне плочице са ликом египатског бога Сераписа. Верује се да ти предмети претстављају плен који је пао у руке бораца Бар Кохбаса при нападу на логор римских легионара.

НЕУЈЕДНАЧЕНОСТ

УНЕСКО је недавно издао публикацију „Учитељи и школе". Из ње се види да је веома неуједначен однос између броја учитеља и ђака у свету. Тако, например, у Совјетском Савезу на једног учитеља долази само 18 ђака, у Румунији 22, у Швајцарској 27, Индији 35, Јапану 37, Савезној Републици Немачкој 37 и Португалији 40 ученика.

WALT DISNEY — ТРЕЋИ НА ПЛАНИНИ

КЊИЖНИ »СИЛОС«

У Нирнбергер Алштату гради се петоспратни „силос" за књиге. У њему ће се сместити 25.000 свезака библиотеке Германског националног музеја.

Све мање рампи

Укрштање друмских и железничких линија претставља сталну опасност од саобраћајних несрећа. Зато су у Западној Немачкој решили да ликвидерају раскрснице. Већ ове године биће укинуте 32, и то на тај начин што ће се изградити надвожњаци или прокопати тунели. На сеоским путевима начиниће се 15 надвожњака, тако да нити ће морати да се успорава саобраћај нити ће путницима претити опасност од несреће.

РАДИ ЛИНИЈЕ

Куглање у Шведској није више привилегија мушкараца. Сада су и жене почеле да се одају овом спорту, па је у Шведској поникао велики број нових куглана. Само, жене се не куглају да би обарале чуњеве него да би одржале линију.

Да ли знате?

СИТНО АЛИ ЗАНИМЉИВО

У Варшави ће се од 12 до 20 септембра 1960 године у оквиру прославе „Шопенове године" одржати интернационални конгрес музичких критичара.

★

Срце једне младе жене било је заустављено 97 минута, док је професор Бјерк из Штокхолма вршио операцију аорте под хипотермијом. Досадашњи рекорд изоловања рада срца био је један час.

★

Проучавања загађености ваздуха у Чехословачкој су показала да се нарочито у индустриској четврти Прага током последњих година висина падавина прашине попела од 260 до 700 тона по квадратном километру. У индустриском граду Острава пало је прошле године 6000 тона по квадратном километру, што чини слој дебљи од 3 сантиметра.

Пораст процента извесних обољења у току последњих година показује какву опасност ова загађеност претставља по здравље људи. Али и губици у пољопривреди — око 70.000 тона житарица годишње — као и штете у шумарству нису мање значајне.

Прашка Академија наука образовала је крајем прошле године комисију која треба да проучи овај проблем, и изнађе превентивне мере. Предвиђа се употреба нарочитог филтра израђеног у Хидродинамичком институту, који би уз малу потрошњу воде упијао 98% пепела.

Биоскоп за аутомобилисте ће ускоро бити отворен у околини Офенбаха, на аутостради Франкфурт — Вирцбург. На површини од 85.000 квадратних метара ова „биоскопска сала" моћи ће да прими 1100 аутомобила из којих ће путници гледати филм и затим поћи даље. Екран је велики 36 са 17 метара.

ДИЗАЛИЦА БЕЗ УЖЕТА

Пољски инжењер Адам Билевиш конструисао је дизалицу без ужета. Покретачка снага је — ваздух. Уместо шина са стране су окомито постављене две цеви у којима су уређаји са компримованим ваздухом. Када се притисак повећа дизалица се диже а када се смањује — она силази. Довољно је да је ваздух сабијен на седам атмосфера па да дизалица подигне терет од седам тона на неколико спратова.

ФРАНЦУСКИ БЕСТСЕЛЕР

У фебруару месецу је књига новинара Ж. Р. Турноа под насловом „Државне тајне" била бестселер у Француској. То је и разумљиво јер су материјали из политичког живота Француске — о којима се у књизи пише — почев од Дијен Бијен Фуа до алжирског сукоба интересантни и за старе и нове генерације.

Споменик спутнику

Идуће године у Москви ће бити подигнут споменик првом совјетском спутнику лансираном у васиону.

ОСВЕТЉЕНИ САОБРАЋАЈНИ ЗНАЦИ

Ако нису добро осветљене, ознаке на аутострадама нису од велике користи. Због тога су на новој раскрсници аеродрома Орли предвиђени осветљени путокази који ће олакшати ноћни саобраћај.

ЕКСПЕДИТИВНОСТ

Западнонемачка општина Запфендорф је својевремено тражила од надлежних органа одобрење за изградњу моста преко Рајне. Мост је саграђен и већ пуне три године се употребљава. Међутим, тек сада је од надлежних органа стигла сагласност за његову изградњу.

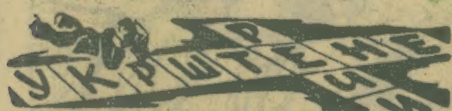
2,5 МИЛИОНА ЉУДИ ПОВРЕЂЕНО

Према статистичким подацима у немачкој индустрији просечно за годину дана настрада 2,5 милиона људи. То је шест пута више него повреде у саобраћајним незгодама. Услед овога немачка привреда сваке године трпи губитак од пет милијарди марака.

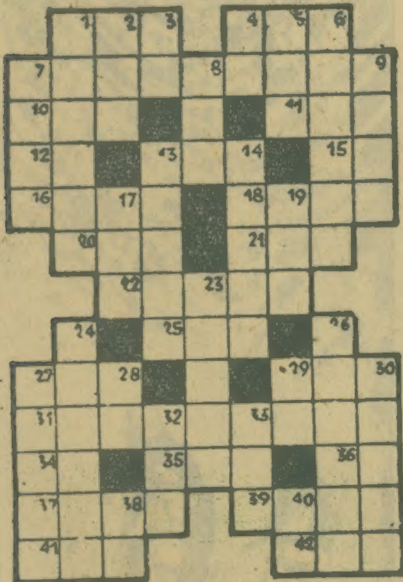
Минијатурне оргуље

„Миникорд" — најмање оргуље на свету — могли су недавно да виде и чују посетиоци сајма у Франкфурту. Свега 13,5 килограма тешке оне располажу са четири октаве, а цена им је 1500 марака.

Водоравно: 1) индустриска биљка; 4) шаховски термин; 7) место у Војводини; 10) збирка старе скандинавске књижевности; 11) град у Француској; 12) хемиски знак за радон; 13) острво на Јадрану; 15) иницијали српског комедиографа („Избирачица"); 16) страно женско име; 18) урлик; 20) град у Немачкој; 21) мачевалачки термин; 22) течно гориво; 25) један месец у години; 27) показна заменица; 29) састојак костију; 31) музички инструмент; 35) бог подземља код старих Грка; 35) боја коже; 36) гувернер Свете Јелене у доба Наполеона; 37) град у Тибету; 39) личност из Пушкинове поеме „Цигани"; 41) река у Швајцарској; 42) мушко име.

Усправно: 1) глечер; 2) неман; 3) предлог; 4) хемиски знак за празеодим; 5) лука у Израелу; 6) босански бан (14 в.); 7) град у Швајцарској; 8) наша планина; 9) карика; 13) хемиски елемент; 14) стил у пливању; 17) град у Француској; 19) острво на Јадрану; 23) музички инструмент (множ.); 24) геометриско тело; 26) наш савремени књижевник; 27) рива, 28) хемиски знак за алуминијум; 29) иницијали нашег књижевника („Српска трилогија"); 30) жалац; 32) отац (слов.); 33) личност из Толстојевог романа; 38) предлог; 40) музичка нота.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Лоара; 6) концерт; 8) Сињ; 9) Аре; 11) практикум; 14) ак; 15) роб; 16) ба; 17) Аман; 19) да; 20) ан; 21) Ив; 22) ик; 23) граб; 25) Ис; 26) ноа; 27) аа; 29) стварност; 32) тор; 33) кна; 34) канцона; 37) злато.

Усправно: 1) Лоња; 2) он; 3) ацетон; 4) ре; 5) арак; 6) Кирка; 7) труба; 8) Спа; 10) Ема; 12) кран; 13) нб; 18) мак; 19) два; 21) Иран; 22) исток; 23) Горица; 24) басна; 25) Ист; 26) на; 28) ата; 30) Вэаз; 31) окно; 35) нл; 36) От.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЗА МАЛЕ ЦРТАЧЕ

Магични квадрат

Постави у магични квадрат бројеве од 1 до 9 тако да сва четири спољна реда имају исти збир, а збир средњих редова водоравно и усправно да буду међусобом исти.

1	9	4
8	2	7
5	6	3

Рачунски задаци

Из главне станице полазе, као зраци, пруге. Свака има пет станица. Њихове последње станице спаја кружна пруга са свега осам станица.

Колико укупно станица има та железничка мрежа?

(Има свега 33 станице. Осам пруга се завршава са осам станица на кружној прузи. На свакој прузи је остало још по четири станице, од којих је централна само једна. Дакле, 4 × 8 = 32 + 1 (централа) = 33.

★

Кад извесном броју додамо његову половину, четвртину и осмину збир ће бити 15.

Који је тај број?

(Број 8, јер је 8 + 4 + 2 + 1 = 15).

Од троугла и круга нацртаћете магарца и мачка.

У ЧЕТИРИ ПОТЕЗА ОЛОВКОМ

У четири потеза оловком пресећи ћете све штапове, али само једанпут сваки. Ако не знате, погледајте слику 2.

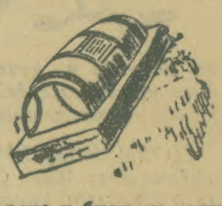
... француски произвођачи конзерви свечано ће прославити 150-огодишњицу објављивања књиге „Уметност конзервирања свих животињских и биљних материја за више година" коју је написао Никола Апер, кога сматрају проналазачем конзерви. За свечани ручак биће послужена храна искључиво из конзерви.

... мали нојеви за првих шест месеци живота порасту сваког месеца по 30,5 сантиметара.

... њујоршки такси шофери увели су једну практичну новину: електричне апарате за бријање у самим колима за муштерије које нису имале времена да се обрију код куће.

... италијански рибари уловили су недавно у близини Палерма неку досад потпуно непознату рибу тешку око 300 килограма. Доњом страном она потпуно потсећа на ајкулу, док јој је глава испупчена као полулопта с веома малим очима.

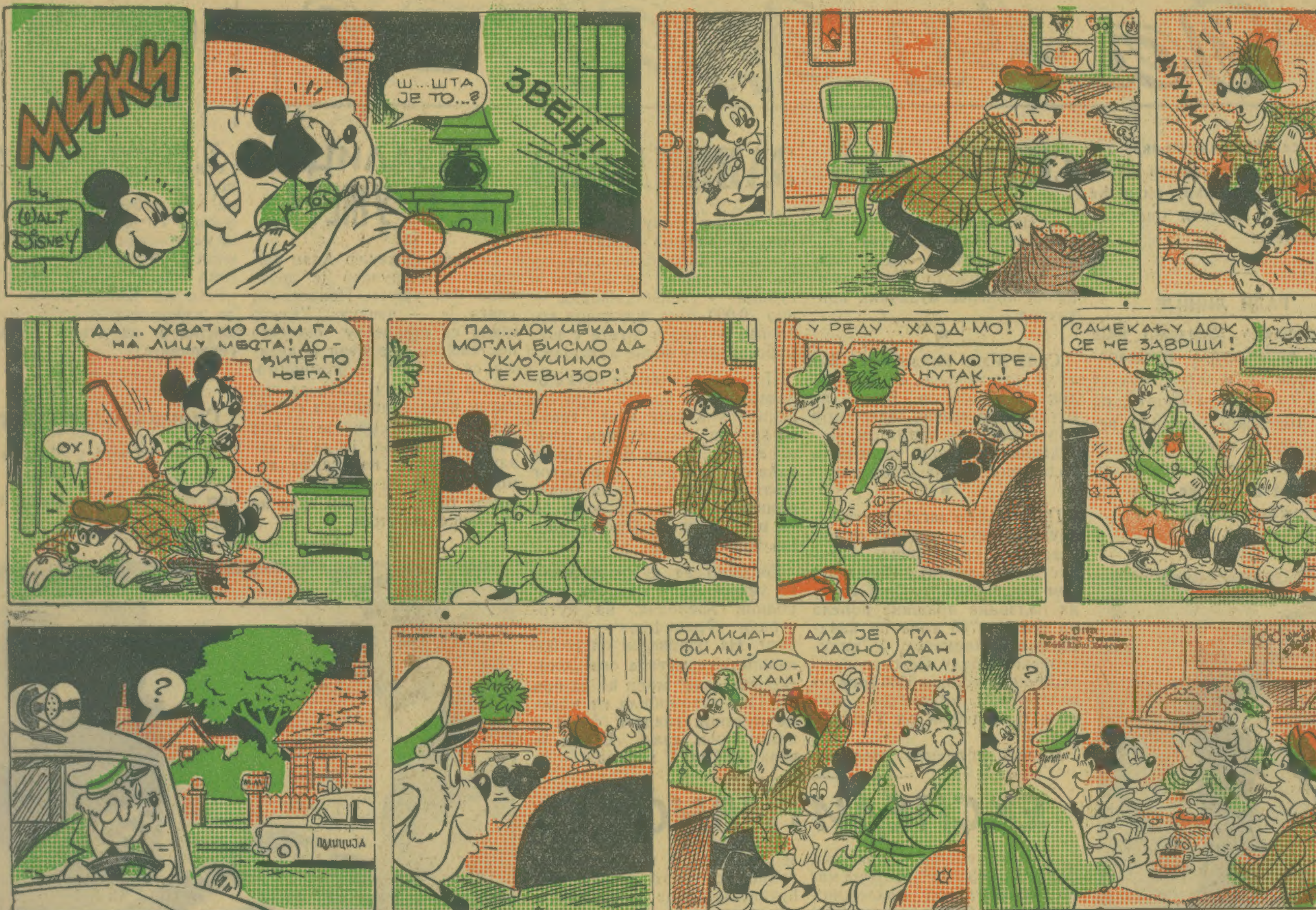
... надгробни споменици римских војника, завојевача данашње Португалије имали су облик бурета и били су напуњени вином.

... у старом Риму стакло је први пут употребљено за окна. Римљани су такође први почели да израђују дувано стакло.

... име тихоокеанског архипелага Фиџи постало је од домородачког назива Виту што значи „велик". Овај архипелаг састоји се од преко 200 острва и острваца.

... 9 милијарди и 200 милиона пута требало би прећи руком преко крзна мачке, и то кад је време хладно, да би се добило онолико електрицитета колико је потребно да засветли сијалица од 75 вати.

ТО НЕЋЕ ДОЧЕКАТИ

На железничкој станици један јако узрујан човек прилази Попају и пита га:

— Да ли знате када ће са ове станице поћи последњи воз?

Попај је на то питање мирно одговорио:

— Драги господине, не бих могао тачно да вам одговорим, али мислим да то нећемо доживети ни ја ни ви!..

ТВРДИЦА

— Попаје, зашто ти мислиш да је Пера Ждера тврдица?

— Како зашто, па јуче је успео чак и да му број телефона буде мањи — одговорио је Попај.

БУДИТЕ БЕЗ БРИГЕ

Белка опомиње Рају да никад не треба да уђе у собу пре него што закуца на врата.

— Зашто? — чуди се Раја.

— Будите потпуно без бриге. Ја увек најпре провирим кроз кључаоницу, па онда тек улазим.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ

Шта је видулинка?

Ко је компоновао „Хофманове приче"?

Шта је скорак?

Шта је труп?

Где је Нова Шкотска?

ОДГОВОР:

ВИДУЛИНКА (Lullula arborea) *је мања шева. Живи*

по ливадама и крчевинама. Пева преко целог дана и у јасним ведрим ноћима.

„ХОФМАНОВЕ ПРИЧЕ" *су најбоље дело Жака Офенбаха (1819—1880), композитора, претставника француске оперете 19 века. Офенбах је био диригент. Музика му је весела, мелодична, а садржај оперета (око 100) црпен је из свакодневног париског живота. Уствари, оне су сатира на тадањи политички и друштвени живот.*

СКОРАК (Scolopendra) *је род стонога. Има јако издужено тело и на сваком чланку по пар ногу. Један пар је у облику клешта са отровним жлездама. Ујед крупних врста из тропских крајева опасан је и по човека. Мање врсте живе и у јужној Европи.*

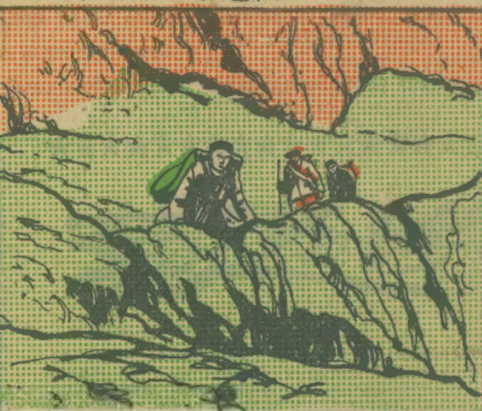
ТРУП, *румбац* (Auseil rochei) *је морска риба слична паламиди. Може бити дуга до 50 сантиметара. Месо јој је црвенкасто као у туне, али мање укусно.*

НОВА ШКОТСКА *је полуострво Северне Америке. Налази се између залива Фандиа и Лоренсовог Мора. То је провинција Канаде. Развијен је риболов, шумарство, рударство (угаљ, гвожђе, злато итд.), индустрија гвожђа и бродоградња.*

ПУТОВАЊЕ У СРЕДИШТЕ ЗЕМЉЕ

ПО ЖИЛУ ВЕРНУ

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско-издавачко предузеће Београд, Македонска 31. Текући рачун број 101 707/1 82. Поштански фах 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 900, полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.